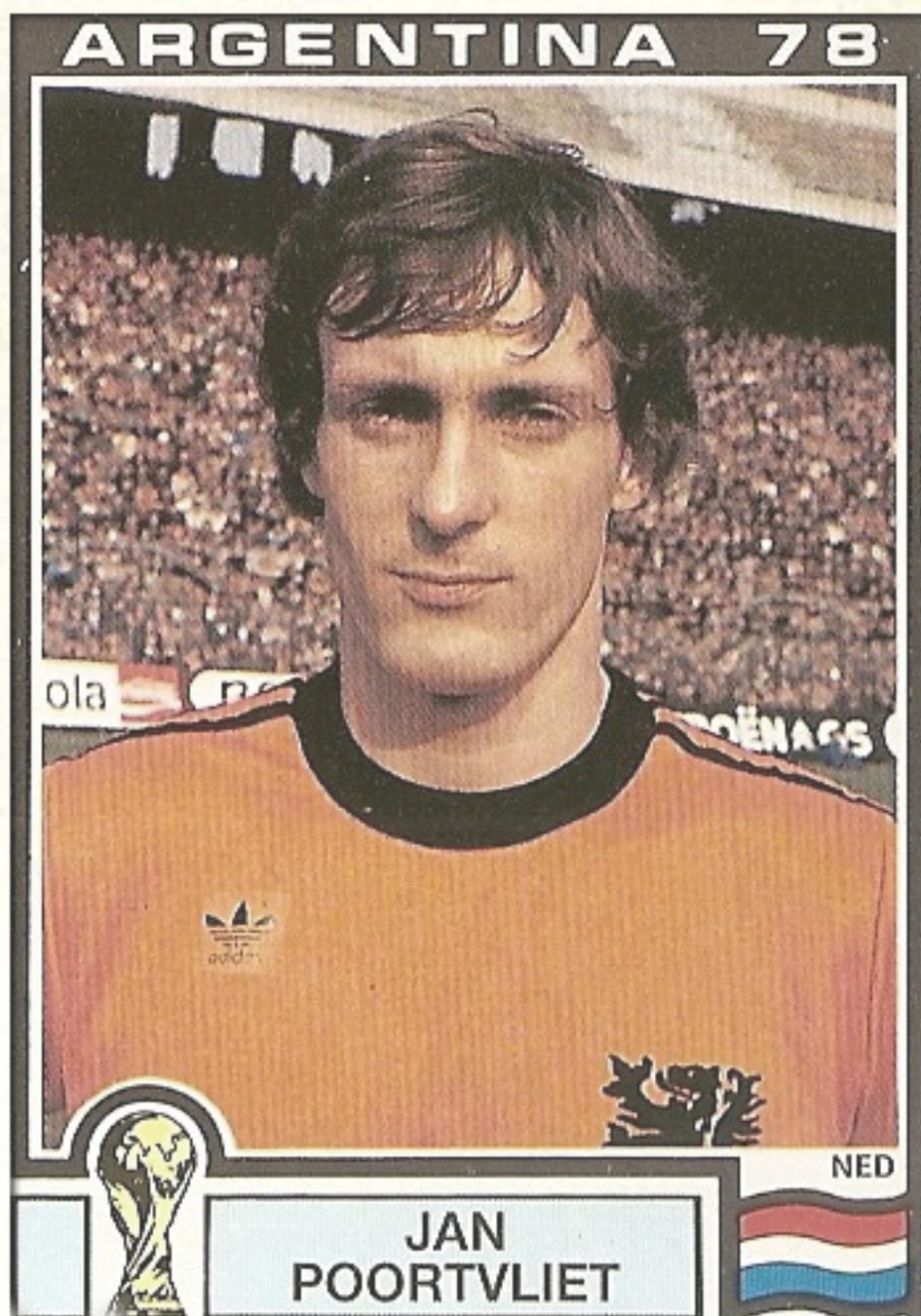

JAN POORTVLIET

EEN BIOGRAFISCHE SCHETS

- 👤 Ruud Verstraten
3353389 - Universiteit Utrecht
- 🏠 Abel Tasmanstraat 27bis
3531 GS
Utrecht
- ✉ Ruud.Verstraten@gmail.com

Opleiding:
Geschiedenis

Cursus:
Biografisch project

Docente:
Monica Soeting

21 juni 2012

Inhoud

PROLOOG	2
HOOFDSTUK 1: JAN POORTVLIET, KIND VAN ARNEMUIDEN – 1955–1971	12
HOOFDSTUK 2: (BIJNA) ALLES IS VOOR JANTJE – 1978	18
HOOFDSTUK 3: ‘ALS EEN GOD IN FRANKRIJK’ – 1984-1987	25
HOOFDSTUK 4: ‘ZONDER JAN HAD HET WEL EENS HELEMAAL MIS KUNNEN LOPEN’ – 2000-2001	30
HOOFDSTUK 5: KILOMETERS VRETEN – 2005-2007	37
EPILOOG	44
BRONNEN	52

Proloog

Hoewel ik toen nog lang niet geboren was, kan ik het moment dat Jan Poortvliet in een tijdsbestek van tien, hooguit vijftien, seconden wereldberoemd werd wel dromen. Het was de zomer van 1978, Nederland had tegen alle verwachtingen in de finale van het wereldkampioenschap voetbal in Argentinië bereikt en nu namen *we* het op tegen het gastland. Tegen mannen met lange haren en mooie namen als Leopold Luque, Mario Kempes en Daniel Bertoni. Kempes had de Argentijnen in de eerste helft op 1-0 gezet. En toen brak de 82e minuut aan, de *fifteen seconds of fame* van Jan Poortvliet. De voorzet vanaf rechts, van René van de Kerkhof, die man met die lange bakkebaarden en dat manchet om zijn pols. De kopbal van Dick Nanninga, niet eens zo heel hard, maar onhoudbaar voor de Argentijnse doelman, die op het verkeerde been stond. En dan het juichen van Poortvliet. Als een waanzinnige, waarop de Argentijnse regisseur gedacht moet hebben dat Poortvliet de

doelpuntenmaker was. En met die regisseur de halve wereld, inclusief ik. Als jongetje van een jaar of twaalf heb ik

dat fragment op een oude videoband van mijn vader tientallen malen gezien. Steeds weer die *voice over* van Kees Jansma, dat Nanninga gelijk gemaakt had – het mocht

Wie is Jan Poortvliet?

Jan Poortvliet is op 21 september 1955 geboren in het Zeeuwse Arnemuiden. Naast de kerk speelde het voetbal daar een grote rol en al snel bleek dat Poortvliet talent had voor het spelletje. Dat talent leverde hem een rijke carrière als prof op. In het shirt van PSV en het Nederlands elftal vierde hij grote successen. Poortvliet kwam daarna nog uit voor Roda JC, Olympique Nîmes (Frankrijk), Royal Antwerp (België), AS Cannes (Frankrijk), Eendracht Aalst (België) en VC Vlissingen.

Na zijn carrière als speler bleef Poortvliet actief in het voetbal, maar dan als trainer. Waar hij als speler de wereldtop haalde, is hij als trainer tot op de dag van vandaag vooral werkzaam in de kantlijn van het voetbal. Een greep uit de clubs die hij onder zijn hoede had: RBC Roosendaal, FC Den Bosch, Bani Yas (Verenigde Arabische Emiraten), Telstar, de amateurs van Nuenen en Arnemuiden, Helmond Sport, Southampton (Engeland) en FC Eindhoven.

overigens niet baten, Nederland verloor na verlenging met 3-1. Maar het beeld van de uitzinnige Poortvliet, met die dansende ketting om zijn nek, dat bleef hangen.

In de jaren die volgden zag ik Poortvliet nog regelmatig voorbij komen. In de krant, in een tijdschrift, of zo nu en dan op tv. Maar niet langer waren alle ogen van de wereld op hem gericht. Poortvliet werkte voor verschillende, veelal bescheiden, clubs in de marge van het amateur- en profvoetbal. Zelden was die WK-finale nog onderwerp van het gesprek. Veel vaker ging het over die andere kant van Poortvliet, de levensgenieter die hij zou zijn. Steeds weer hetzelfde liedje: die Poortvliet, die zou het allemaal niet zo serieus nemen. Maar is dat beeld wel terecht?

*

Wie de afgelopen decennia Jan Poortvliet via de media een klein beetje gevolgd heeft, kan er simpelweg niet omheen. Aan de Zeeuw kleeft een etiket van feestnummer en dat beseft hij maar al te goed.¹ Neem nu de keren dat Poortvliet het middelpunt vormde van een artikel in *Voetbal International*, sinds jaar en dag het toonaangevende voetbaltijdschrift van Nederland. Sinds zijn doorbraak als voetballer gebeurde dat zestien keer. Als speler werd hij acht keer geportretteerd² en, hoewel er wel eens aan de losbandigheid van Poortvliet gerefereerd werd,³ voerde het sportieve aspect steeds de boventoon. Maar in de reportages na zijn actieve carrière, toen Poortvliet inmiddels

---

¹ Frans van den Nieuwenhof, 'Jan Poortvliet. Megamonoloog', *Voetbal International* 34, (2011) 68- 72, 72.

² Johan Derksen, 'Jan Poortvliet. Klusjesman in Argentinië', *Voetbal International* 21 (1978) 23-24.

Bert Nederlof, 'Jan Poortvliet: 'Ik speel hier voor Zeeland'', *Voetbal International* 25B (1978) 14-15.

Bert Nederlof, 'Jan Poortvliet. In duel met zichzelf', *Voetbal International* 47 (1978) 10-11.

John Linse, 'Jan Poortvliet: 'Laat Van der Kuijlen mij dan volgen'', *Voetbal International* 17 (1981) 54-55.

Bert Nederlof, 'Jan Poortvliet-Ernie Brandts-Piet Wildschut. 'De trainer noemt ons boertjes, kakprofs... Belachelijk!', *Voetbal International* 7 (1983) 40-42.

Ron Westerhof, 'De terugkeer van Jan Poortvliet. 'Ik ben kapot, maar wèl gelukkig'', *Voetbal International* 48 (1983), 42-43.

Bert Nederlof, 'Jan Poortvliet: 'In Nîmes kan ik eindelijk weer onbevangen voetballen'', *Voetbal International* 29 (1984) 28-29.

Bert Nederlof, 'Jan Poortvliet in Nîmes. 'Dankzij Kristen Nygaard ben ik eindelijk weer mezelf'', *Voetbal International* 1 (1985) 32-35.

³ Derksen, 'Jan Poortvliet. Klusjesman in Argentinië', 23.

trainer was geworden, verandert die toon. In liefst zes van de acht verschenen reportages staat het randgebeuren centraal: hoe gedraagt Poortvliet zich buiten het veld? En vooral: kan hij dat wel maken?⁴ Ook in die twee andere artikelen is de levensgenieter Poortvliet een dankbaar onderwerp van gesprek, zij het iets minder prominent.⁵ Dat andere, zowel nationale als regionale, media dat overnemen kan niet eens verrassend genoemd worden. Het gevolg is een repeterend verhaal: Poortvliet die geconfronteerd wordt met het heersende beeld en dat nuanceert, een welles-nietes-verhaal. Dat het ook anders kan wil ik met deze biografische schets aantonen.

*

Iets anders, dus. Toch zal in deze biografische schets niet zozeer het leven van Jan Poortvliet, van wieg tot de dag van vandaag, maar meer zijn voetballeven centraal staan – een allesomvattend werk is niet realistisch, tijd en ruimte zijn nu eenmaal niet oneindig. Poortvliet als publiek figuur, dus. Misschien niet zo origineel, maar wel logisch. Poortvliet heeft zijn bekendheid per slot van rekening verworven via het voetbal en dat daar dan ook het zwaartepunt ligt, is vanzelfsprekend. Vergelijk het met een biografie van Nelson Mandela. Daarin staat zijn politieke denken centraal en niet zijn passie voor tuinieren, aangezien dat laatste niet zo relevant is.

De focus mag dan weinig verrassend zijn, in het vervolg wil ik wel degelijk de gebaande paden achter me laten. Dus niet het zoveelste verhaal over de levensgenieter Poortvliet, waarin vroeg of laat de link gelegd wordt met zijn *roots*, het Zeeuwse

---

⁴ Anton Lippold, 'Jan Poortvliet wil tweedracht zaaien', *Voetbal International* 36 (1997) 64-65.

Thijs Slegers, 'Misschien vinden ze me een rare vent'. Jan Poortvliet, kampioen zonder club', *Voetbal International* 28 (2001) 20-21.

Marco Timmer, 'Jan Poortvliet verdient een afscheid in stijl', *Voetbal International* 20 (2005) 56-57.

Leo Driessen, 'Vechten tegen vooroordelen. Jan Poortvliet keert bij Helmond Sport terug in betaald voetbal', *Voetbal International* 26 (2005) 56-58.

Geert-Jan Jakobs, 'Ik voelde mij genaaid door Mark Wotte'. Interview Jan Poortvliet', *Voetbal International* 33 (2009) 22-25.

Van den Nieuwenhof, 'Jan Poortvliet. Megamonoloog', 68- 72.

⁵ Taco van den Velde, 'De onverzadigbare wil om te winnen van een gereformeerd jochie uit Arnemuiden. Jan Poortvliet, een veelbewogen leven', *Voetbal International* 16 (2003) 86-89.

Michel van Egmond, 'Man van het volk. Jan Poortvliet verovert harten in Southampton', *Voetbal International* 51 (2008) 158-161.

Arnhem, en het succesjaar 1978. Zulke verhalen zijn namelijk al genoeg verteld en beschreven: vrijwel ieder verhaal over Poortvliet draait om de levensgenieter Poortvliet en zit vol zogenaamde dwarsverbanden tussen zijn imago, Arnhem, en 1978. Een gekunstelde constructie, in de lijn van het gedachtegoed van John Paul Eakin, die stelt dat het leven een geordend verhaal is.⁶ Vraag het Eakin en hij zal ook ongetwijfeld het verband zien tussen de jeugd van Poortvliet in Arnhem, eentje vol discipline maar ook ontlasting, en de naam van *bon vivant* die hij later kreeg. Maar vraag het mij en ik geloof daar niets van. Veel meer geloof ik in de gedachtegang van Solange Leibovici. Zij behoort, net als Maaïke Meijer, die in 2009 opriep de nieuwe paradigma's die binnen de geesteswetenschappen zijn begonnen ook in te zetten voor de biografie,⁷ tot de groep biografen die oproept tot het breken met de traditionele biografie. Leibovici betoogt dat het lineaire verhaal – van wieg tot de dag van vandaag – na het postmodernisme niet langer richtinggevend is.⁸ Sterker, ze staat zelfs afwijzend tegenover dat lineaire verhaal en wijst op het gevaar daarvan. Leibovici wijst op de illusie die door biografen te vaak voor waarheid wordt aangenomen, dat deze biografen een alomtegenwoordige, alziende en alwetende blik hebben en dat zij het leven van hun onderwerp kunnen overzien.⁹ Een terechte waarschuwing, want die laatste aanname, de illusie van de alwetendheid, is onzin natuurlijk: zelfs al zou je tien jaar uittrekken voor het schrijven van een biografie, het is een utopische gedachte dat je alles over de gebiografeerde te weten zou kunnen komen. Daarvoor worden te veel gebeurtenissen achtergehouden, bewust (want te beschamend, confronterend of wat dan ook) of onbewust (want simpelweg vergeten). Je zou kunnen stellen dat de gebeurtenissen dan niet belangrijk genoeg zijn, maar ook dat is onzin. Arrogant zelfs, want wie zijn de biografen om te beoordelen welke gebeurtenissen in het leven van de gebiografeerde belangrijk genoeg zijn, of juist niet? Biografen krijgen dus ontegenzeggelijk te maken met lacunes in hun verhaal en van dat zogenaamd complete en geordende verhaal is dan ook helemaal geen sprake. Waarom dan toch dat utopische doel nastreven? Zoals Leibovici terecht opmerkt: dergelijke

---

⁶ John Paul Eakin, 'Talking about ourselves: the rules of the game', in: John Paul Eakin, *Living autobiographically. How we create identity in narrative* (Londen 2008) 1-59.

⁷ Monica Soeting, 'Tijd voor een nieuw begin. Maaïke Meijer stelt kritische vragen aan de traditionele biografie', *Biografie Bulletin* Voorjaar 2009 (2009), 4-6, 6.

⁸ Solange Leibovici, 'Het leven is geen voortkabbellende eenheid. Andere vormen voor de biografie', *Biografie Bulletin* Voorjaar 2010 (2010), 18-21, 18.

⁹ *Ibidem*, 19.

biografieën manipuleren, bewust of onbewust, het leven dat zij beschrijven.¹⁰ Waarom dan niet focussen op hetgeen wel bekend is, waar wel wat over gezegd kan worden en wat relevant is voor hetgeen de biografen willen weten? Dus in dit geval: focus je niet op het leven van Poortvliet, van de wieg tot de dag van vandaag, maar op de momenten die relevant zijn voor het voetballeven van Poortvliet. Of om met de terminologie van Roland Barthes te spreken: geen biografie, maar een biotekst, waarin wordt gekozen voor de elementen die beantwoorden aan de eisen van de tekst die geschreven wordt.¹¹ Niet het leven, maar elementen daaruit, 'biografemen', volgens Barthes¹², staan centraal. In navolging van Barthes roept Leibovici biografen op om minder op de feiten te focussen, maar meer de vrijheid op te zoeken: het gebruiken van filmische middelen tijdsprongen, de gebiografeerde aan het woord te laten.¹³ Een oproep waar ik me in kan vinden, middelen die ik omarm. Op één punt wijk ik echter wel sterk af van het gedachtegoed van Leibovici. Zij is namelijk van mening dat gesprekken met nabestaanden (ooggetuigen, dus) geen waarde hebben, omdat herinneringen dusdanig vervormd worden dat de woorden van ooggetuigen meer zeggen over degene die spreekt dan over de gebiografeerde zelf.¹⁴ Daar ben ik niet mee eens, juist omdat dit specifieke geval, de biografische schets van Poortvliet, het tegendeel bewijst. Ik wil namelijk de andere kant van Poortvliet tonen, de beeldvorming nuanceren, *debunten*, noem het zoals je het noemen wil. Daarbij is het juist belangrijk ooggetuigen aan het woord te laten, want zij kunnen daadwerkelijk een mening vormen over Poortvliet, zij hebben hem van dichtbij meegemaakt en hebben wat zinnigs te melden over de ene of de andere situatie. Als buitenstaander heb ik, zoals Leibovici eerder al betoogde, geen alziende blik, dus hoe kan ik dan een oordeel vellen? Ooggetuigen zijn dus niet onbruikbaar, maar juist onmisbaar.

*

---

¹⁰ Leibovici, 'Het leven is geen voortkabbelend eenheid. Andere vormen voor de biografie', 19.

¹¹ Ibidem, 20.

¹² Ibidem, 20.

¹³ Ibidem, 20.

¹⁴ Ibidem, 21.

Nee, in een geordend verhaal geloof ik niet. Ik zou het leven derhalve eerder beschrijven als een opeenvolging van incidenten. Om die reden heb ik er voor gekozen het leven van Jan Poortvliet weer te geven aan de hand van vijf incidenten (of beter: fasen) – wel allemaal van bepaalde importantie uiteraard. Enerzijds een keuze uit theoretisch oogpunt dus, maar van de andere kant ook vanuit praktisch perspectief: de praktijk leert dat een sportbiografie, waarin de carrière van de sporter centraal staat, vaak een hoog en-toen-gehalte heeft. Door niet iedere transfer en iedere gewonnen wedstrijd te benoemen, maar door te selecteren wordt dat voorkomen: kwaliteit boven kwantiteit. De volgende vraag is logisch, hoe bepaal je wat kwaliteit is? Dat heb ik gedaan door na de eerste drie uur durende sessie met Poortvliet, waarin hij over zijn voetballevens sprak, een selectie van vijf fasen te maken en deze vervolgens aan Poortvliet voor te leggen.¹⁵ Kun je deze fasen als tekenend voor het voetballevens van Poortvliet zien? Ja, antwoordde hij en dus was de keuze bepaald. Over het wat en waarom van deze vijf later meer. Ik pretendeer niet dat deze vijf fasen het alomvattende verhaal van Poortvliet vertellen, want zoals eerder gesteld, wie ben ik, de biograaf, om te beoordelen welke fasen bepalend zijn voor het leven van een ander, de gebiografeerde? Wel durf ik te stellen dat deze vijf fasen een deel van het verhaal van Poortvliet vertellen. Ik vertel dus een deel van het verhaal van Poortvliet, in lijn met de stelling van Leibovici, dat het onmogelijk is om het gehele leven van de gebiografeerde te overzien.

Dat is dus één manier om van de gebaande paden te treden. Een tweede is om niet langer te blijven hangen bij de woorden van Poortvliet zelf. Om die WK-finale van 1978, daar kun je niet omheen. Maar hoe Poortvliet dat beleefde, dat weten we dankzij de vele interviews en reportages wel. Unieke inzichten zal dat niet opleveren, te meer daar archiefonderzoek leert dat Poortvliet zo'n dertig jaar na dato nog altijd op eenzelfde manier naar die finale kijkt. Maar hoe kijkt een voormalig ploeggenoot van hem terug op die dag, dat seizoen, met Poortvliet? En ja, Poortvliet baalt van het imago van feestnummer, maar wat vinden mensen die met hem gewerkt hebben? Is dat stempel terecht? Een inkijk in het leven van Poortvliet, niet aan de hand van zijn eigen woorden, maar op basis van de woorden van ooggetuigen. Dat kan nieuwe impressies opleveren, of het bestaande beeld juist bevestigen. Daarnaast zijn deze ooggetuigen het ideale middel om het repeterende welles-nietes-verhaal te doorbreken: niet langer vecht

---

¹⁵ Interview met Jan Poortvliet, afgenomen op 5 november 2011, te Velsen-Zuid. Uitspraken van Poortvliet in deze proloog zijn ook afkomstig uit dit interview.

Poortvliet tegen de beeldvorming, maar nu zijn het ervaringen van mensen die Poortvliet van dichtbij meegemaakt hebben, van mensen die het kunnen weten. Ervaringen die er toe doen, dus.

*

Het eerste hoofdstuk past bepaald niet bij al die goede voornemens. In dat eerste hoofdstuk blikt Jan Poortvliet namelijk terug op zijn jeugd in het Zeeuwse Arnemuiden. Ontzettend traditioneel en niet eens een ooggetuige dus. Maar wel eenvoudig te verklaren: in het eerste gesprek dat ik met Poortvliet voerde, een sessie van zeker drie uur, bleek dat een tweetal fasen uit zijn leven zo belangrijk voor hem zijn, dat deze perioden nu eenmaal niet te vermijden zijn. Het opgroeien in Arnemuiden is er daar één van. Inderdaad, wel heel erg traditioneel, maar als de betrokkene zelf aangeeft dat je er niet omheen kunt, dan moet je dat ook maar niet doen. Je moet je doel immers niet voorbij schieten. En waarom Poortvliet zelf, in plaats van een ooggetuige, zoals een familielid of oude schoolmeester? De ervaring leert dat als het over de eerste levensjaren van een sporter gaat, het gevaar om te vervallen in clichés levensgroot is. Pak er een willekeurige sportbiografie bij, in dit geval die van een voetballer, en je zal wel heel vaak lezen dat bij thuiskomst van school de schooltas tegen de muur aanging en het voetballen en nog eens voetballen was. 'Vaste prik.'¹⁶ En, zo sprak Poortvliet op die eerste ontmoeting, 'die verhalen zullen ze over mij ook vertellen'. Een ooggetuige zal dus een weinig uniek beeld schetsen, terwijl Poortvliet zelf juist diepgang aan kan brengen. Diepgang die in al die andere verhalen over Poortvliet ontbreekt. Want dat Poortvliet in Arnemuiden gevormd is, dat merkt iedere journalist wel op, maar daar blijft het steeds bij. Aan Poortvliet om in het eerste hoofdstuk uit te leggen wat die vorming dan wel inhield. De keuze voor het gesproken woord van Poortvliet zelf past ook in het straatje van Solange Leibovici: verdieping zoeken in het karakter van de gebiografeerde door deze persoon zelf aan het woord te laten.¹⁷

Het jaar 1978 is de tweede episode die onlosmakelijk met Poortvliet verbonden is en zal de achtergrond voor het tweede hoofdstuk vormen. Het jaar waarin hij als

---

¹⁶ Guido Derksen, *De gebroeders. René en Willy van de Kerkhof. Een dubbele voetbalgeschiedenis* (Amsterdam 2004) 23-24.

¹⁷ Leibovici, 'Het leven is geen voortkabbellend eenheid. Andere vormen voor de biografie', 21.

voetballer zo ongeveer alles bereikte wat een voetballer kan bereiken. Met PSV kroonde hij zich tot kampioen van Nederland en won hij de prestigieuze UEFA Cup, terwijl hij met het Nederlands elftal de finale van het wereldkampioenschap haalde. Iemand die dezelfde cijfers kan overleggen is René van der Kerkhof. Als toenmalig ploeggenoot maar ook vriend maakte hij Poortvliet van dichtbij mee. In die ene belangrijke thuiswedstrijd die PSV tegen Barcelona speelde, en waarin Poortvliet de onaantastbaar gewaande Johan Crujff onzichtbaar maakte, maar ook op het ellenlange trainingskamp met de Nederlandse ploeg in Argentinië. Daarom kan Van de Kerkhof als geen ander vertellen over het meest succesvolle jaar uit de carrière van Poortvliet.

Na dat glorieuze jaar verdedigde Poortvliet nog viereneenhalf jaar de clubkleuren van PSV, waarna hij overstapte naar Roda JC uit Kerkrade. Het was het begin van een bestaan als voetbalnomade: in de negen jaren die volgden kwam hij uit voor liefst zes verschillende clubs. In Nederland, maar ook in België en Frankrijk. In dat laatste land was hij in totaal vier jaar actief, verspreid over twee perioden – Poortvliet speelde drie jaar voor Olympique Nîmes en één seizoen voor AS Cannes. Een periode die veel indruk maakte. ‘Het leven was er fantastisch. Als een god in Frankrijk’, blikte Poortvliet tijdens het al eerder vernoemde interview terug. De beste herinneringen heeft hij aan de club waar hij het langst verbleef, Nîmes. De club voor wie hij zich zelfs liet naturaliseren tot Fransman. In zijn laatste seizoen, 1986-1987, speelde hij samen met landgenoot Ton Lokhoff, die op voorspraak van Poortvliet naar Nîmes was gekomen. Lokhoff vertelt in het derde hoofdstuk over hun gezamenlijke tijd in Zuid-Frankrijk. Over voetballen en leven in een andere cultuur.

Daarna maken we een flinke sprong in tijd en ruimte. Van het Nîmes in de jaren tachtig, gaan we naar het 's-Hertogenbosch van begin vorig decennium. In het najaar van 2000 trad Poortvliet in dienst van FC Den Bosch, als trainer inmiddels. Na het plotselinge vertrek van trainer Mark Wotte, kwamen Poortvliet en de club overeen dat hij het seizoen zou afmaken. De jaargang 2000-2001 ging zonder meer de boeken in als een van de meest roerige uit de toch rijke geschiedenis van FC Den Bosch. Een dreigend faillissement met een ontslaggolf tot gevolg was het dieptepunt, maar zeker niet het enige incident. Nee, rustig was het in Den Bosch geen moment. Aan Poortvliet de ondankbare taak een team te formeren dat ondanks alle sores toch gewoon presteerde. Hij slaagde wonderwel en ‘de FC’ werd kampioen van de eerste divisie. De beloning was promotie naar het hoogste niveau, maar dan wel zonder Poortvliet, die bedankt werd

voor bewezen diensten. Jos van de Ven, journalist van het *Brabants Dagblad*, had dat jaar FC Den Bosch in zijn portefeuille en was zodoende kind aan huis bij de club. In het vierde hoofdstuk geeft hij zijn visie op dat jaar.

Ook in het laatste hoofdstuk staat de trainer Poortvliet centraal. In het seizoen 2005-2006 had Poortvliet de amateurs van Nuenen onder zijn hoede. Die club kwam destijds uit in de tweede klasse, een behoorlijk niveau, maar ver weg van de glitter en glamour van het betaald voetbal. Halverwege het seizoen werd Poortvliet benaderd door een andere amateurclub, Arnemuiden – de club waar hij als kind zijn eerste stappen op een voetbalveld zette. De Zeeuwse vereniging zocht met spoed een trainer voor het eerste team en dacht aan Poortvliet. ‘En dat kon ik niet weigeren.’ En dus trainde Poortvliet, naast die van Nuenen, plotsklaps ook de amateurs van Arnemuiden. Dat het praktisch gezien mogelijk was, kwam door dat de ene club (Arnemuiden) op zaterdag speelde en de andere (Nuenen) op zondag. En door de bereidwilligheid van Poortvliet, die vanuit zijn woonplaats Eindhoven de ene dag zijn auto naar Nuenen stuurde en de andere dag naar Zeeland. Een simpel rekensommetje leert dat hij dat jaar bijna duizend kilometer afgelegd moet hebben. Per week, welteverstaan. Een ridicul idee, zeker met de bescheiden salarissen die op dat niveau betaald werden in het achterhoofd – voor het geld hoefde je het niet te doen. Toch deed Poortvliet het. Na een half jaar verlengde hij zijn contract bij beide clubs zelfs en ging hij nog een seizoen lang op dezelfde voet door. In het vijfde hoofdstuk spreken de direct betrokkenen Hans Waterschoot, destijds verantwoordelijk voor het technisch beleid van de Brabantse club, en Jos Poortvliet, neef en bij Arnemuiden assistent van Poortvliet, over de kilometervreter (en idealist?) Poortvliet.

Een noot vooraf: in de vijf hoofdstukken die volgen, noem ik de geïnterviewden bij de achternaam, terwijl ik Poortvliet bij zijn voornaam noem. Het waarom is eenvoudig. Aangezien Poortvliet de protagonist is en ik hem al bij zijn voornaam noem (een keuze gemaakt vanuit het standpunt dat ik vind dat een gebiografeerde in de biografische schets zelf continu bij zijn achternaam noemen, het geheel wel erg onpersoonlijk maakt), heb ik de geïnterviewden steeds bij de achternaam genoemd, om zo een al te hoog ‘oude jongens krentenbrood-gehalte’ te vermijden. In het geval van Jos Poortvliet heb ik, gezien de gelijknamige achternaam en de mogelijke verwarring, een uitzondering gemaakt.

*

Het doel van deze biografische schets is dus een alternatief bieden voor de bestaande beeldvorming; rechtdoen aan Jan Poortvliet, zou je misschien zelfs kunnen stellen. Of dat gaat lukken? Dat zal moeten blijken. Lukt het me wel de clichés te omzeilen en een alternatieve invalshoek te vinden? Is het niet gewoon onontkoombaar om steeds weer hetzelfde riedeltje af te spelen? En wellicht is het bestaande beeld, zoals geschetst in de eerste alinea's, wel terecht en wordt dat alleen maar bevestigd. Maar als dat inderdaad zo is, als het imago van de levensgenieter Poortvliet inderdaad bevestigd wordt en als het daadwerkelijk onmogelijk blijkt om de clichés te vermijden, dan wordt dat tenminste wel op alternatieve wijze bereikt: niet weer de zoveelste journalist die het bestaande beeld voorlegt en Poortvliet, die dat op zijn beurt tracht te nuanceren, maar een profielschets door direct betrokkenen aan de hand van kenmerkende fasen. De alternatieve biografische schets is er dus. Of die biografische schets ook een alternatief vormt voor de bestaande beeldvorming, dat zal in de volgende hoofdstukken blijken – in de epiloog volgt een terugblik.

Hoofdstuk 1: Jan Poortvliet, kind van Arnemuiden – 1955–1971¹⁸

Jan Poortvliet over Jan Poortvliet

Jan Poortvliet groeide op in Arnemuiden in het Zeeland van de jaren vijftig en de jaren zestig. Niet de meest gemakkelijke tijden, om dat te weten hoef je niet gestudeerd te hebben: tien jaar na de Tweede Wereldoorlog was Nederland nog altijd een land in opbouw, terwijl Zeeland in 1953 bovendien geteisterd werd door de Watersnoodramp. Luxe was voor de meeste Zeeuwen ver te zoeken. ‘Maar je had alles wat je moest hebben’, zegt Jan nu.¹⁹ Juist toen leerde hij de kleine dingen van het leven waarderen en dat komt hem een slordige vijftig jaar later, als trainer van Telstar – over werken met beperkte middelen gesproken, uitstekend van pas. ‘Mij kunnen ze voor een groep zetten, ik maak me niet zo druk. Ik ga aan de slag en probeer er uit te halen wat er in zit. Niet: ik moet dit hebben, of ik moet dat hebben.’

*

‘We werden thuis niet verwend. We moesten eten wat de pot schafte, we hoefden niet te rekenen op een aparte behandeling en cadeautjes kenden we al helemaal niet’, antwoordt Jan op de vraag of hij, zijn jongere broer en zes, eveneens jongere, zussen als kind verwend werden. ‘Nee, luxe kenden we niet.’ Maar dat was eigenlijk ook helemaal niet nodig, benadrukt hij met klem. ‘Joh, we hadden alles wat we nodig hadden. De fijne sfeer in huis, de humor, alles wat daarbij hoort.

Dat vond ik veel belangrijker.’ En nog. ‘Dat hechte van vroeger, dat is altijd gebleven.

Jan over Jan

‘Als ik mezelf zou moeten karakteriseren, verwijs ik naar het wapen van Zeeland: *luctor et emergo*. Dat is de wapenspreuk van Zeeland, maar slaat ook op mijn leven. Ik heb mijn hele leven geworsteld, maar ben tot nu toe altijd weer boven gekomen. Of het nu als voetballer was, of als trainer. Diepe dalen, hoge pieken. Schommelingen, dat soort werk. Maar niet zozeer in mijn jeugd, hoor, dat was een geweldige tijd.’

¹⁸ De kaders en dit hoofdstuk en de vier hoofdstukken die volgen zijn afkomstig uit een interview met Jan Poortvliet, afgenomen op 13 maart 2012, te Velsen-Zuid.

¹⁹ Interview met Jan Poortvliet, afgenomen op 13 maart 2012, te Velsen-Zuid. Overige uitspraken van Poortvliet in dit hoofdstuk zijn ook afkomstig uit dit interview.

Toen ik bij PSV speelde bijvoorbeeld. Om de twee weken zat de hele familie op de tribune, daarna allemaal op visite bij mijn hospita, dan was het babi pangang eten na de wedstrijd en 's avonds met zijn allen terug naar Arnhem. 'Het zijn die kleine dingen die het doen voor Jan. 'In die zin heb ik een schitterende jeugd gehad. We waren altijd buiten. Cowboytje spelen, tikkertje, kegelvoetbal. Ik geloof dat ik wel drie keer de ruit van de overbuurvrouw heb stuk geschoten. In de winter sleeën en schaatsen. Het stelt allemaal niets voor, maar in je hoofd was het allemaal even mooi.' Genoeg voor een kind, vindt Jan decennia later nog steeds. 'Wij hadden geen telefoontjes, of een televisie met zevenhonderd zenders. Toen ik een jaar of twaalf was, zag ik pas voor het eerst tv. Quizzen, muziek, daar keken we met zijn allen naar en we vonden het allemaal even mooi. Nu heb je zevenhonderd zenders... Het mooie is dat je het vroeger veel meer waardeerde.' Het klinkt alsof vroeger alles beter was. 'Ach, natuurlijk is die wetenschap fantastisch', geeft hij toe. 'Ik heb zelf een gastje van vier rondlopen [zijn zoon Jan Junior, RV]; wat ik nog niet eens onder de knie heb, werken met die computer, dat lukt hem al. Ze ontwikkelen zich dankzij die technologie heel vlug. Ze zijn vier jaar, maar ze weten al op te tellen, sommetjes te maken. Da's wel knap, hoor. Toen ik naar mijn eerste jaar op de lagere school ging, moest ik nog alles leren. Geweldig van die wetenschap, maar je kunt ook heel veel andere dingen doen. In het begin, als ze jong zijn, is het wel goed, ja, voor je ontwikkeling, maar of dat later nog goed is, als die mannetjes alleen maar met dat ding bezig zijn, dat is weer wat anders.'

*

Het woord is gevallen, school. Het voetbal en de kerk, dat waren de pijlers onder de Arnhemse gemeenschap. School, dat was niet zo belangrijk. En voor Jan al helemaal niet. 'Überhaupt niet aan de orde', verbetert hij. 'Je ging naar school omdat het moest, maar dat was nooit het belangrijkste. Werken, daar had je veel meer aan. Dat gold voor mij, maar ook voor mijn zussen. Die werkten al vroeg in de mosselabriek.' School, dat was meer voor de vorm. 'Na de lagere school mocht je kiezen, wat wil je doen? De Ambachtsschool, Mulo misschien? Toetsen waren toen nog niet zo in, je koos maar wat. Mijn ouders of de leraar zeiden tegen mij ook niet van joh, je moet dit of dat doen. Je moest maar zien. Ik ging de Ambachtsschool doen. Welke richting? Wist jij veel, je had geen idee wat je wilde worden, ook geen profvoetballer of zo. Je leefde van dag tot dag,

van weekend naar weekend. Dat voetbalwedstrijdje op zaterdagmiddag, toen je wat ouder was de biertjes naderhand, daar draaide het om. Uiteindelijk koos ik voor dat 'timmerding'. Geen gekke keuze; zijn vader Klaas, oorspronkelijk schilder, maar een leven lang werkzaam in de ruwbouw, was ook timmerman. 'Maar ik had ook geen andere interesses. En interesse in leren had ik al helemaal niet. De eerste maanden had ik ook steevast een slecht rapport, maar als het dan spannend werd of ik wel over zou gaan of niet, dan zette ik toch nog effe aan. Maar dat was het ook wel. Voor de rest was ik liever snel thuis, kon ik lekker gaan voetballen, of buitenspelen of zo.' Ergens toch wel jammer, mijmert hij nu. 'Tsja, die keuzes heb je nu eenmaal gemaakt. Maar als ik nu zie hoe makkelijk ik Frans spreek, hoe ik Engels ga praten als ik daar een tijdje ben; het is een kwestie van leren en ondergaan, in mijn ogen kun je alles leren. Maar je moet er wel voor open staan. Tegenwoordig krijg je adviezen, dwingen ze je een bepaalde richting in, dat hadden wij helemaal niet. Van thuis uit was er ook geen druk van je moet dit of je moet dat; ga lekker aan de bak, dat is wat werd gezegd. Het is niet anders.'

*

Werken, dat was dus veel belangrijker. Zijn moeder was garnalenpelster en nam haar kinderen regelmatig mee. Ook Jan. 'Op mijn achtste ben ik daarmee begonnen, tot ik een jaar of twaalf, dertien was. Zaten we dan, in de schuur, met een 'muziekkie' er bij, garnalen te pellen. Elke dag drie zakjes en dan ging ik zaterdagmiddag de centjes ophalen bij de visboer. Was toch maar mooi een weekloon.' Hij genoot van het vissersdorp dat Arnemuiden in die tijd was. 'Vergis je niet hoor, Arnemuiden was in die tijd een heel levendig dorp. Dan kwamen de wagens met mosselen het dorp binnen rijden, sprongen we achterop, reden we een 'stukkie' mee. Veel tractors, veel vissersschepen, er was altijd van alles te beleven.' Gaandeweg verruilde hij het garnalen pellen voor het timmeren. 'Op mijn veertiende was ik klaar met de Ambachtsschool en daarna heb ik twee jaar lang in de bouw gewerkt.' Als bouwvakker dus, terwijl hij nog de leeftijd van een kind had. 'Ach, je moet er voor gemaakt zijn', doet hij er nu luchtig over. 'Maar het was echt niet altijd even gemakkelijk hoor. In de winter bijvoorbeeld, ook dan moest je gewoon, door weer en wind, met het fietsje naar de werkplaats toe. Vijftien kilometer, enkele reis.'

*

Jan bleek dus in de voetsporen van zijn vader te treden en de bouw in te gaan. Maar de gelijkenis stopt daar niet. Zijn vader was namelijk net zo'n 'voetbaldier' als Jan. 'Mijn moeder moest het daar maar mee doen, alles stond bij ons thuis in dienst van het voetbal. Eerst met mijn vader, daarna met mij en mijn jongere broer, ook zo'n voetbaldier.' Het verhaal van Jan is bekend, maar ook Poortvliet senior had talent; hij haalde het Nederlands amateurelftal en werd verschillende keren door clubs uit het betaald voetbal benaderd. Toch bleef hij Arnemuiden trouw. De reden: zijn moeder, de oma van Jan, vond het maar niets, dat voetbal op zondag – Arnemuiden speelde (en speelt) zijn wedstrijd op zaterdag. Wat moesten de mensen in het dorp, in het strenggereformeerde Arnemuiden waar de zondagsrust letterlijk heilig is, wel niet denken? Maar zo kon het wel gebeuren dat vader en zoon nog eens samen kwamen te spelen, in het eerste team van Arnemuiden. 'Op mijn vijftiende debuteerde ik, mocht ik de tweede helft in Spijkenisse meedoen. Met m'n vader, dus. Geweldig.' Jan was toen nog piepjong, maar al vlug maakte hij definitief de overstap naar het eerste elftal. Dat viel ook anderen op. Hij werd uitgenodigd voor de vertegenwoordigende elftallen uit zijn leeftijdscategorie. 'Nederland onder 16, onder 17, noem het maar op. Dan was ik de enige amateur.' Maar niet voor lang, want al snel klopten diverse profclubs op de deur. Zoals NAC Breda en Feyenoord, maar PSV handelde het slagvaardigst en dus werd het de club uit Eindhoven. 'En dat terwijl ik een Feyenoord-hart had', zegt Jan met een glimlach. Dat hij die overstap, hij was net zestien, kon maken, had Jan te danken aan zijn vader. 'Die wilde per se niet dat mij hetzelfde overkwam als wat hem overkomen was. Dat ik het betaald voetbal misliep, omdat het niet zou horen, dat voetbal op zondag. Dat nam niet iedereen hem in dank af. Mijn oma vond het niet leuk dat ik naar PSV ging, maar ze ging wel iedere zaterdagavond rond een uur of tien een rondje lopen, bij mensen op bezoek, en dan zorgde ze wel dat ze altijd ergens binnenkwam waar voetbal op tv was.'

*

Met de overstap naar PSV kwam voor Jan een einde aan de befaamde voetbalzaterdag in het Zeeuwse dorp. 'Dat is waar we de hele week naar uitkeken, zaterdagmiddag dat wedstrijdje. En later, toen we een jaar of vijftien, zestien waren, het stappen met

vrienden na de wedstrijd. Dan ging het steevast los. Lekker aan de biertjes, de jenevertjes. Een beetje zingen, rottigheid uithalen. Naar die zaterdag leefden we echt toe. Het hoorde ook bij elkaar, dat voetballen en dat stappen. Had je goed gespeeld, ging je het vieren. Had je slecht gespeeld, wilde je het zo snel mogelijk vergeten. Het was echt ontlasting na een hele week hard werken.'

Dat het ontladen op zaterdag gebeurde, was eigenlijk niets anders dan logisch. Vrijdag was immers geen optie ('Dan bleven we allemaal thuis, je moest op zaterdag wel fit zijn voor de wedstrijd. '), net zo min als zondag. 'Zondagmiddag zaten we met vrienden bij de radio, luisteren naar de voetbalverslagen. Voetballen deden we nooit, dat was uit den boze. Bij iemand binnen tafeltennissen, dat kon nog wel eens, maar voetballen echt niet.' Hij ervoer het niet eens als straf. 'Ah nee joh, het had allemaal zijn charme. Ook omdat al je vriendjes in hetzelfde schuitje zaten – de gasten die het geloof ontzettend serieus namen, daar ging je niet mee om.' Bovendien kon (en kan) Jan zich prima vinden in de kerkelijke leer. 'Je ging één keer in de week naar de kerk, op zondagochtend. Dat was voor mij echt geen verplicht nummertje. Maar goed ook, want als je niet luistert, als je in de kerk zit en alleen maar op de klok zit te kijken, dan heeft het ook geen zin. Je moet de boodschap wel begrijpen.' Al viel dat niet altijd mee, die boodschap begrijpen na een avondje flink doorhalen. 'Als je op tijd thuis was, dan lieten pa en ma je soms wel eens liggen, dan mocht je uitslapen. Maar ik kwam wel eens thuis, dan was het twee uur 's nachts. Dan stonden pa en ma al bij de deur te wachten, daar kon je van uitgaan. En dan werd er de volgende ochtend om negen uur op je deur geklopt: "Kerk!" Dan was er geen ontkomen aan. Alhoewel, soms maakte je afspraken met vrienden, dat jij de ene keer ging en zij de keer daarop. Achteraf besproken we wat er gezegd was, wie de dominee was en zo. Dan had je in ieder geval een verhaal als je thuiskwam', lacht hij nu.

*

Hij had het allemaal voor geen goud willen missen, concludeert Jan nu, zoveel jaar later. 'Joh, nee, het was een schitterende tijd.' Belangrijk, bovendien. 'Je wordt gevormd in je jeugd. Mentaliteit, die krijg je daar, die verander je later ook niet meer. Dat zie je ook bij mij terug, daar ben ik echt gevormd. Het altijd willen voetballen, het met elkaar optrekken, altijd willen winnen, diep gaan, het hard werken. Die tocht met dat fietsje

naar het werk bijvoorbeeld, door weer en wind. Dat maakt je harder. Sterker vooral, en daar heb je een heleboel aan. Bij tegenslag leerde je er een schepje bovenop te doen.' En niet te klagen, dat ook. 'Als ik vroeger op zaterdagmiddag met het tweede van PSV een wedstrijd speelde, ik was zeventien, achttien jaar oud, pakte ik daarna de trein terug naar Zeeland. Niet de stoptrein, dat duurde te lang, maar de sneltrein naar Middelburg. Vervolgens liep ik die laatste zes kilometer naar huis. Dat deed je gewoon. Niet zeiken, gewoon doen. Mooi man.'

Hoofdstuk 2: (Bijna) Alles is voor Jantje – 1978

René van de Kerkhof over Jan Poortvliet

Het succes van een sporter wordt gemeten in prestaties. Winnen, dat telt. En dus ging het team van PSV dat in het seizoen 1977-1978 niet alleen kampioen van Nederland

Jan over René

‘Topgozer, altijd zichzelf gebleven. Ook een geweldige voetballer: snelheid, dribbelen, scorend vermogen, voorzetten. Een geweldenaar die in deze tijd nog makkelijk overeind zou blijven. Nog steeds tot de besten zou behoren, zelfs. Geweldige collega, maar ook een vriend. We hebben door de jaren heen veel met elkaar opgetrokken. Veel lol gemaakt, maar ook wel wat stoute dingen gedaan. Ja, echt een geweldige vent.’

werd maar ook nog eens de prestigieuze UEFA Cup won, de boeken in als één van de beste teams die de Eindhovense club, na Ajax de meest succesvolle club van Nederland, ooit heeft gehad. Het was sowieso een goed jaar voor het Nederlands voetbal. In de zomer van 1978 bereikte het nationale team de finale van het wereldkampioenschap voetbal in Argentinië. Nederland verloor van het gastland, maar met zo’n zilveren medaille, daar kun je mee thuiskomen. Jan Poortvliet was één van de pijlers, zowel van PSV als van het Nederlands elftal. Jan had de gave de spelmaker van de tegenstander onzichtbaar te maken. Illustere namen als Zbigniew Boniek, Paul Breitner, Jürgen Sparwasser en Johan Crujff: Jan schaduwde ze en schakelde ze uit. Of zoals

journalist Frans van den Nieuwenhof het omschreef: ‘Aan het eind van de jaren zeventig kennen alle grote Europese middenvelders de naam van Poortvliet.’²⁰ Een naam die in die tijd ook de wereld overging, was die van René van de Kerkhof. De ene helft van een voetbaltweeling uit Helmond. Samen met broer Willy was hij er bij in Argentinië (‘Wist je dat wij de enige tweeling zijn die ooit in de finale van een wereldkampioenschap gestaan hebben?’²¹). Met Jan, dus. Zoals de tweeling, samen goed voor een dikke

²⁰ Frans van den Nieuwenhof, *Voor rood-wit gezongen* (Amsterdam 2002) 366.

²¹ Interview met René van de Kerkhof, afgenomen op 6 maart 2012, te Eindhoven. Overige uitspraken van Van de Kerkhof in dit hoofdstuk zijn ook afkomstig uit dit interview.

zevenhonderd wedstrijden in het eerste elftal van PSV, eerder dat jaar ook al met Jan de winst van de landstitel en de UEFA Cup vierden.

*

René van de Kerkhof, momenteel toch vooral *fulltime* PSV-icoon, kan zich het moment dat Jan voor het eerst de kleedkamer van PSV binnen stapte niet meer herinneren. 'Dat is alweer zo'n 37 jaar geleden, hè.' Maar dat wil bepaald niet zeggen dat hij Jan vergeten is. 'Zeer zeker niet, ik ben in die tijd heel goed bevriend met hem geraakt. We lagen elkaar gewoon goed; Jantje had, net als ik, overal een beetje lak aan.' Jan lag sowieso goed in de groep, verzekert Van de Kerkhof. 'Jan was een echte Zeeuw, maar hij paste zich goed aan het Brabantse aan, dat moet ik hem nageven. Een gezellige jongen om er bij te hebben, met humor ook. Jan is zo iemand aan wie je geen hekel kunt hebben.' Maar met gezellig zijn alleen kom je er niet. 'Vergis je niet, Jan was ook een heel goede voetballer, met veel kwaliteiten. Hij had een goede sliding, veel loopvermogen. En zijn mentaliteit, hè. Hij was ontzettend gedreven. Je moest hem niet op techniek vier man laten passeren, maar hij sjouwde en hij trok, veroverde de ballen en leverde ze in bij Willy van der Kuijlen, de spelmaker. Jan was de man die het vuile werk opknapte, een gouden jongen voor het team.' Die rol paste eigenlijk wel bij zijn persoonlijkheid, constateert Van de Kerkhof nu. 'Hij was heel gedreven, geen type dat zeurde, maar gewoon werkte. Ik kan me nog wel herinneren dat Kees Rijvers [van 1972 tot 1980 trainer van PSV, RV] eens tegen hem zei dat Jan helemaal niets met links kon. Ik was ook rechtsbenig, ik kon wel wat met links, maar mijn linkerbeen was ook niet zo sterk. Maar dat interesseerde me niet zo veel. Toen Rijvers op een dag weer over dat linkerbeen van Jan begon, antwoordde hij: goed, ik ga voor of na de training een halfuur lang alleen met links trappen, iedere dag weer. Na een halfjaar trapte hij net zo gemakkelijk met links als met rechts. Ik weet nog wel dat ik dat knap vond, ik kon dat niet opbrengen. Maar dat tekent zijn karakter: als Jan iets wil, gaat hij er helemaal voor.'

*

Een karaktermens, noemt René van de Kerkhof Jan. Het zal niet de laatste keer deze middag zijn. 'Maar Jan hield ook van het leven. Net als ik. Na een wedstrijd gingen we

graag samen op stap. Of carnaval, helemaal een feest. Dan hadden we meestal geen wedstrijd, maar werd er wel gewoon getraind. Stonden we 's ochtends op het veld om te trainen en doken we om twaalf uur de stad in. Gingen we gerust een dag of drie, vier achter elkaar op stap. Maar, dat moet ik hem wel nageven, gingen we 's nachts om vijf uur laveloos naar huis, dan was hij er om acht uur al weer uit en liep hij vervolgens op de training voorop. Ik niet... Zo ging het ook op de trainingskampen. Piepten we er tussen uit, werd het laat, maar om acht uur 's ochtends zat Jan al in de sauna, of was 'ie aan het lopen. Een echt karaktermens, dat waardeer ik in hem. Dat typeert hem ook: hij houdt van het leven, maar weet wel wanneer hij er de volgende dag moet staan. En dan staat 'ie er ook.'

*

De twee speelden lang samen, zowel bij PSV als in het Nederlands elftal, maar één seizoen springt er ontegenzeggelijk uit: de jaargang 1977-1978. Een jaar vol successen, eerst in Eindhoven, later in Argentinië. René van de Kerkhof behoorde tot de steunpilaren van zowel PSV als het Nederlands elftal, was inmiddels een van de grote namen van het Nederlands voetbal en had in 1974 al een WK-finale gespeeld. Vergeleken met Van de Kerkhof, die op vijf dagen na exact vier jaar ouder is, was Jan een groentje. 'Jan zat tegen de toppers aan, hoor. Hij kende zijn plek, maar als het niet liep, als je slecht speelde, gaf hij je in de rust gerust op je donder.' In de zomer van 1977 begon Jan aan zijn derde volledige seizoen in het eerste elftal van PSV. Het zou voor Jan en zijn ploeggenoten een zegetocht worden. Afgetekend kampioen, en het binnenhalen van die UEFA Cup, de op één na belangrijkste Europese prijs, natuurlijk. Als Van de Kerkhof naar de kracht van dat PSV gevraagd wordt, is hij stellig. 'De homogeniteit in het elftal. De vriendschap onder elkaar. En iedereen wist wat 'ie moest doen en hield het daar ook bij. Ik was rechteraanvaller, ik ging niet verdedigen, omdat ik dat niet kon. Jan daarentegen was de werker op het middenveld, die ging geen voorzet geven of vier man uitspelen. Alhoewel, dat kon hij toch ook, in de kampioenswedstrijd tegen FC Twente [3-1-winst, RV] scoorde hij twee keer... Enfin, iedereen kende zijn taken. Jan ook, hij beet zich vast in zijn tegenstander en kon die dan volledig uitschakelen.' Zoals die ene keer, in de halve finale van de UEFA Cup, toen het grote FC Barcelona op bezoek kwam in Eindhoven en Jan de taak kreeg Johan Crujff, de onaantastbaar gewaande Johan Crujff,

uit te schakelen. ”Jan, jij op Cruijff”, zei Rijvers toen. Nou, Cruijff heeft geloof ik geen bal geraakt en we wonnen met 3-0.’

*

De goede prestaties van PSV vielen op. Zo zeer, dat liefst zes spelers, inclusief Jan en René van de Kerkhof, opgeroepen werden voor het Nederlands elftal dat in de zomer van 1978 deelnam aan het wereldkampioenschap in Argentinië. ‘Eigenlijk een toetje, na dat jaar met PSV.’ Maar wat voor een toetje. ‘We hadden op dat toernooi niets te verliezen. Cruijff was er niet bij, Willem van Hanegem niet. Eigenlijk gaf niemand ons echt een goede kans om het zo goed te doen als in 1974, toen we de finale haalden.’ Aanvankelijk zagen ook veel spelers dat hele avontuur in Argentinië niet zo zitten. ‘We begonnen in Mendoza, met een trainingskamp. Viereneenhalve week. Het begon al met de reis. Tegenwoordig ben je in twaalf, dertien uur in Argentinië, maar in die tijd ging dat nogal via-via. Van Amsterdam naar Monrovia [Liberia, RV], daarna naar Brazilië en van daaruit weer naar Argentinië, waar we ook nog een tussenstop hadden. Waren we bijna vierentwintig uur onderweg. En dan dat Mendoza zelf... We zaten vijftig, zestig kilometer van de stad af, omringd door het Andesgebergte. En door de politie: ons hele hotel was omsingeld.’ Dat klinkt niet bepaald als een paradijs voor levensgenieters als Jan en Van de Kerkhof. ‘Nee joh, daar was echt geen *fuck* te beleven. Trainen, kaarten en slapen, dat is alles wat we deden. We waren zelfs al blij als er een persconferentie was. En dan dat veld. Het gras was zo lang, je kon er nauwelijks fatsoenlijk voetballen.’ Dan was er ook nog de lobby onder leiding van Freek de Jonge en Bram Vermeulen. Nederland moest helemaal niet willen deelnemen aan een wereldkampioenschap dat gehouden werd in een totalitair land als Argentinië, dat geteisterd werd door het schrikbewind van dictator Jorge Videla, vonden De Jonge en Vermeulen. De voetballers zelf trokken zich weinig van die discussie aan, bezweert Van de Kerkhof. ‘Wij gingen naar Argentinië om te voetballen en om niets anders. Wim Rijsbergen was eigenlijk de enige die zich wel eens afvroeg of we wel moesten gaan, hij was ook de enige die zich echt in de situatie verdiepte. Ik niet, Jan niet en de rest net zo min. Het ging ons alleen maar om het spel.’

*

De voorbereiding verliep dus niet zonder slag of stoot en in die sfeer werkte Nederland de eerste ronde af. Ternauwernood wist de ploeg zich in een poule met Iran, Peru en Schotland te plaatsen voor de tweede fase, die gespeeld werd in Córdoba. 'Een bevrijding, een ommekeer zelfs. We waren zo blij dat we uit Mendoza weg konden en weer wat van de bewoonde wereld zagen.' René van de Kerkhof, die in de openingswedstrijd tegen Iran zijn pols had gebroken, was er al vanaf de eerste minuut bij. Jan speelde zich later in het toernooi in de ploeg, net als Ernie Brandts (tijdens trainingskampen Jans kamergenoot, zowel bij PSV als in Argentinië) en Piet Wildschut. Dat kwam het team ten goede, constateerde assistent-bondscoach Jan Zwartkruis jaren later: 'Zij gaven die logge machine ineens meer frivoliteit en snelheid. Dat is het geheim geweest van het succes in de tweede ronde.'²² In die tweede ronde begon het plots te lopen: Nederland rekende af met Oostenrijk en Italië en speelde gelijk tegen West-Duitsland. Het was genoeg voor een plek in de finale tegen gastland Argentinië. 'De finale, ja...', mijmert Van de Kerkhof. 'Een gekkenhuis, tachtigduizend uitzinnige Argentijnen op de tribunes in Buenos Aires. Ik had zo iets al meegemaakt in '74, maar voor veel jongens, zoals Jan, Ernie en Piet, was het nieuw.' Toch bespeurde Van de Kerkhof bij geen van de nieuwkomers ernstige nervositeit. 'Natuurlijk, iedereen was een beetje nerveus, zoals voor iedere wedstrijd. Maar het daadwerkelijk belang, dat besef je pas veel later.' De wedstrijd begon een klein kwartier later, omdat de Argentijnen bezwaar maakten tegen het manchet om de rechterpols waarmee Van de Kerkhof speelde. 'Kolder, ik speelde daar al sinds mijn polsbreuk in de eerste wedstrijd mee.' Uiteindelijk kreeg hij toch toestemming om te spelen ('Ik ben de enige die een finale van het wereldkampioenschap heeft weten te vertragen') en begon de wedstrijd. Argentinië kwam vlak voor rust op voorsprong door een doelpunt van Mario Kempes, maar in de 82^e minuut maakte Dick Nanninga, op aangeven van Van de Kerkhof, gelijk. Jan juichte zo uitbundig dat de Argentijnse televisieregisseur even gedacht moet hebben dat Jan het doelpunt maakte, beelden die de hele wereld overgingen en die hem wereldfaam brachten. Toen Jan jaren later een contract bij het Franse Olympique Nîmes tekende,

---

²² Derksen, *De gebroeders. René en Willy van de Kerkhof. Een dubbele voetbalgeschiedenis*, 164.

waren ze er daar nog van overtuigd dat Jan dat doelpunt gemaakt had.²³ In de slotminuten van de wedstrijd was Rob Rensenbrink heel dicht bij 1-2, maar zijn schot strandde op de paal. 'Maar die wedstrijd hadden we niet kunnen winnen', schampert Van de Kerkhof nu. 'Dan had de scheidsrechter vast langer door laten spelen, of een penalty gegeven of zo. Je voelde het aan alles: Argentinië moest en zou winnen, onze kansen waren nihil. Daarom deed het verliezen van die finale [3-1, RV] me ook helemaal niet zo heel veel pijn. In '74, verliezen van die Duitsers, dat vond ik veel erger.'

*

Het klinkt wat zuur om als verliezende partij te roepen dat het allemaal een complot was en je onmogelijk had kunnen winnen. Maar inmiddels begint het er steeds meer op te lijken dat René van de Kerkhof gelijk heeft, dat Argentinië inderdaad hulp van hogerhand kreeg. Al was het alleen maar in de tweede ronde, waarin Argentinië met wel hele grote cijfers won van Peru (6-0), genoeg om zich te plaatsen voor de finale.²⁴ 'Waarom denk je anders dat die wedstrijd van Argentinië plotseling verplaatst werd?', vraagt Van de Kerkhof zich hardop af, om de vraag vervolgens maar direct zelf te beantwoorden. 'Ineens speelden ze een paar uur later. Een paar uur na concurrent Brazilië, zodat ze wisten met hoeveel ze moesten winnen.' De kans bestaat dat de FIFA, de internationale voetbalbond, een onderzoek instelt en Nederland alsnog tot wereldkampioen uitgeroepen wordt.²⁵ Voor wat het waard is. 'Tsja, dat is dan enkel en alleen op papier. Het hele effect is weg, zoveel jaar na dato. Misschien maken ze de premie nog over', zegt Van de Kerkhof met een knipoog. 'Maar ik denk dat het allemaal met een sisser afloopt. Al zou het wel mooi zijn natuurlijk, Jantje en ik wereldkampioen.'

---

²³ Robert Heukels, *Huize Heukels. Waar voetbalhelden nooit verloren gaan* (Amsterdam 2008) 52.

²⁴ Iñaki Oñorbe Genovesi, 'Dictators 'fixten' beruchte match Argentinië – Peru in '78: 6-0', <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2698/Sport/article/detail/3173022/2012/02/11/Dictators-fixten-beruchte-match-Argentinie---Peru-in-78-6-0.dhtml> (laatste wijziging: 11 februari 2012).

²⁵ Iñaki Oñorbe Genovesi, 'Onderzoek FIFA: Nederland toch wereldkampioen?' <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2698/Sport/article/detail/3181514/2012/02/15/Onderzoek-FIFA-Nederland-toch-wereldkampioen.dhtml> (laatste wijziging: 15 februari 2012).

Een gouden medaille zou, na die landstitel en UEFA Cup met PSV, de kroon zijn op Jans 1978. Want winnen, dat telt.

Hoofdstuk 3: 'Als een god in Frankrijk'²⁶ – 1984-1987

Ton Lokhoff over Jan Poortvliet

Het klinkt onwerkelijk, maar het staat er toch echt, op pagina vier van de *Zierikzeesche Nieuwsbode*: 'Jan Poortvliet van Zeeuw naar Fransman'.²⁷ Jan Poortvliet, het voetballende uithangbord van de provincie Zeeland, die in het najaar van 1986 zijn Nederlandse paspoort verruilde voor een Franse pas? Het klinkt bijna als vloeken in de kerk. Wie het bericht leest, constateert echter al snel dat het Franse paspoort niet meer dan een handreiking was naar zijn toenmalige club Olympique Nîmes. Die club mocht vanwege de Franse regelgeving namelijk maar twee buitenlanders opstellen. Jan was de ene, de Ier Jacko McDonagh was de ander. Maar Nîmes zou maar wat graag een derde buitenlander aan de selectie toevoegen en dus gooide de club een balletje op bij Jan. Of die zich misschien zou willen naturaliseren tot Fransman? Een dubbel paspoort dus, een handigheidje om de club te helpen, meer niet. Jan deed het en maakte daarmee plaats voor Ton Lokhoff, een oude bekende. Dat Lokhoff die derde buitenlander werd, was geen toeval.

*

Het was de zomer van 1986, toen Ton Lokhoff een telefoontje kreeg van Jan. Of de Bredanaar misschien interesse had in een Frans avontuur? Lokhoff had er vier jaar in dienst van PSV opzitten en was met de Eindhovense club in onderhandeling over een vijfde seizoen. 'Maar dat verliep allemaal nogal stroef. PSV wilde maar verlengen voor één jaar, terwijl ik na vier seizoenen in Eindhoven toch op meer krediet had gerekend. Bovendien had ik

Jan over Ton

'Ton was een geweldige voetballer. Ik heb hem bij PSV meegemaakt en 'm later aangeraden bij Olympique Nîmes. Een geweldige levensgenieter ook, hij genoot daar in Frankrijk misschien nog wel meer van het dagelijks leven dan ik. Ja, hij is nog meer Bourgondiër dan ik ben. Hij was erg populair in Nîmes. Terecht, een fijne vent om mee om te gaan.'

²⁶ Interview met Jan Poortvliet, afgenomen op 5 november 2011, te Velsen-Zuid.

²⁷ *Zierikzeesche Nieuwsbode* (auteur onbekend), 'Jan Poortvliet van Zeeuw naar Fransman', *Zierikzeesche Nieuwsbode*, 1 september 1986, 4.

een vrij moeizame relatie met de trainer, Hans Kraay senior.²⁸ Jan wist wel een oplossing: zijn club, Olympique Nîmes, waar Jan aan de vooravond van zijn derde seizoen stond, zocht nog een creatieve middenvelder. Een type Lokhoff, zeg maar. Eén en één is twee. ‘Toen ben ik daar een kijkje gaan nemen, heb gesproken met mensen van de club, met Jan natuurlijk, maar ook met trainer Kristen Nygaard [voormalig speler van Nîmes, maar ook van AZ’67 uit Alkmaar, RV]. Dat beviel en dus heb ik besloten daar maar te tekenen.’ Het probleem dat daarop ontstond, Nîmes had drie buitenlandse voetballers onder contract staan maar mocht er slechts twee opstellen, werd dus opgelost door het dubbele paspoort van Jan. ‘Eerst zat die Ier voornamelijk op de bank, Jan en ik kregen de voorkeur, maar nu kon hij ook spelen.’

*

Dat Jan dat Franse paspoort aannam om zijn club uit de brand te helpen, zegt wel iets over de rol die hij in Nîmes vervulde. ‘Jan is een heel open jongen, had natuurlijk ook wel wat ervaring [hij was de dertig inmiddels gepasseerd, RV] en probeerde iedereen te helpen.’ Ton Lokhoff ondervond het aan den lijve. ‘Toen ik daar kwam, had ik nog geen huis. Ik had op kosten van de club in een hotel kunnen gaan zitten, maar toen zei Jan: “Kom toch lekker bij ons logeren.” En dus heb ik de eerste week van mijn verblijf bij hem en zijn gezin gelogeed. Dat was heel prettig; Jan zat er al twee jaar, kende de club en de stad, sprak de taal. Hij nam me overal mee naar toe, maakte me wegwijs. Dat is toch wel fijn hoor, als je plots bij een vreemde club, in een vreemde stad en een vreemde cultuur terecht komt. Zeker op die leeftijd, ik was pas 26.’ Lokhoff hield er zelfs nog wat aan over: ‘Toevallig ging Jan kort daarna een huis in het centrum van Nîmes huren, toen ben ik in zijn oude huis, een kilometer of tien buiten de stad, gaan wonen.’

*

Na een week bij Jan gelogeed te hebben, vertrok Ton Lokhoff – hij logeerde nog een week bij Nygaard alvorens hij introk in het oude huis van Jan. Daarmee werd het contact

---

²⁸ Interview met Ton Lokhoff, afgenomen op 1 februari 2012, te Venlo. Overige uitspraken van Lokhoff in dit hoofdstuk zijn ook afkomstig uit dit interview.

uiteraard niet verbroken. ‘Het was niet zo dat onze gezinnen de deur bij elkaar plat liepen hoor, maar Jan en ik zagen elkaar natuurlijk iedere dag bij de club. Ik trok veel met Jan op, net als met die Ier trouwens. Vooral in het begin, toen ik de taal nog niet sprak. We trinden maar één keer per dag, vaak al vrij vroeg in de ochtend, dan waren we rond een uur of twaalf klaar en doken we vervolgens de stad in. We hadden daar een stamcafé; lekker koffie drinken, lekker eten, lekker drinken. Het was Zuid-Frankrijk, prachtig weer, dus je leefde praktisch altijd buiten.’ *Living the good life*, zeg maar. ‘Ik heb daar echt leren genieten. Hier in Nederland was en is het toch allemaal gehaast, zeker als je jong bent, dan ga je niet uitgebreid zitten tafelen. Daar namen de mensen daar echt de tijd voor, alles lekker op het gemak. Dat heb ik daar echt leren waarderen.’ Net zoals Jan en Jacko McDonagh. ‘We speelden onze wedstrijden altijd om half negen, vaak op vrijdagavond. Voor je naderhand dan in de stad was, was het twaalf, één uur ’s nachts. Geen probleem hoor, je kon daar hele nachten doorhalen. In Nederland sloot alles rond die tijd. Maar ging in Nîmes de ene tent om twee uur dicht, dan ging de ander juist open. Met Jan en Jacko gingen ik regelmatig na de wedstrijd wat biertjes drinken en dat wilde wel eens laat worden. Je bent daar in het buitenland echt aangewezen op je gezin, dan is het ook wel eens lekker om na zo’n wedstrijd met je ploeggenoten een biertje te drinken. Jan hield daar wel van, Jacko en ik ook, dus dat kwam goed uit.’

*

Dat het leven in Frankrijk goed was, compenseerde het gebrek aan sportieve uitdaging. Nîmes kwam namelijk uit op het tweede niveau van Frankrijk, beslist andere koek dan hetgeen Jan en Ton Lokhoff gewend waren bij PSV, het meespelen om de prijzen. ‘Achteraf gezien ben ik daar te vroeg naartoe gegaan’, weet Lokhoff nu. ‘Ik was net glansrijk kampioen geworden met PSV, was de topsportmentaliteit die daar heerste gewend. Dat gold ook voor Jan.’ Dat botste wel eens met de Franse mentaliteit. ‘Wij waren die topsportmentaliteit gewend; alles strak, discipline, noem het maar op. Maar die Fransen, tsja, die waren vaak wel heel gemakkelijk uitgevallen. Je moest ’s ochtends om negen uur aanwezig zijn voor de training, maar als je daar ook daadwerkelijk om negen uur was, dan was je de enige.’ Wennen, en dan drukt Lokhoff zich nog voorzichtig uit. ‘Eigenlijk was het vechten tegen de bierkaai. Ik had het daar wel eens met Jan over. Hij was juist heel gedisciplineerd. Maar Jan zat er inmiddels al ruim twee jaar, hij was er

aan gewend. Hij zei ook: "Ik heb het geprobeerd te veranderen, maar dat lukt je gewoon niet. Wen er maar aan." Wat moet je anders? Sommige dingen kun je nu eenmaal niet veranderen en dat moet je ook niet willen. Zo zijn zij gewoon.' Aanpassen was dus het devies. 'Maar na twee jaar bij Nîmes had ik het ook wel gezien. Als je daaraan toegeeft, te lang in hun denkwijze meegaat, dan word je zelf ook zo en dat wilde ik niet. Jan kreeg op den duur hetzelfde gevoel.' En dus vertrok Jan, uiteindelijk zelfs met de pest in zijn lijf. Na twee prima seizoenen voelde het laatste seizoen als een kwelling, de Franse mentaliteit ging hem meer en meer tegenstaan en uiteindelijk kocht hij zijn contract zelfs af.²⁹ Een keuze die was te begrijpen, vindt Lokhoff. 'Jan had twee jaar lang alles gegeven aan de club, maar hij zag ook dat je niet echt verder kwam.' Zo speelde de ploeg nog steeds in de tweede divisie, het werd bijna een sleur. 'Soms moet je wel eens een keuze maken om te stoppen, om zo een nieuwe start te maken. Dat gold ook voor Jan, die daarna nog heel goede jaren doormaakte, bij Royal Antwerp bijvoorbeeld.'

*

Het laatste jaar dat Jan het shirt van Nîmes droeg, stond in schrill contrast met de twee voorgaande jaren. 'Vooral het eerste jaar moet Jan het geweldig gedaan hebben. Hij, met zijn inzet en al zijn ervaring, werd al vlug aanvoerder en hij was heel populair. Niet zo gek ook, Jan is heel sociaal: met iedereen kletsen, een biertje drinken of een hapje eten. Ze liepen echt met hem weg, van de supporters tot de president.' Ook Ton Lokhoff was blij met de aanwezigheid van Jan. 'Ik heb daar persoonlijk een fantastisch eerste seizoen gedraaid. Ik kon in aanvallend opzicht, met de creativiteit die ik had, excelleren. Juist dankzij een type als Jan. Ik speelde als aanvallende middenvelder, hij stond achter mij en knapte een hele hoop vuil werk op. Daar profiteerde ik van en ook ik ben daar toen erg populair geworden. Nu nog kom ik daar regelmatig, om oude vrienden op te zoeken.' Dat Jan en Lokhoff uitstekend in één elftal konden functioneren, zullen ze bij PSV nog wel eens te horen hebben gekregen. Jan verliet Eindhoven omdat hij aan het einde van 1983 zijn basisplaats kwijtraakte. Aan Lokhoff, nota bene. 'Het was überhaupt een belachelijke concurrentiestrijd, dat wisten we zelf ook wel. We waren namelijk twee totaal verschillende voetballers, niet met elkaar te vergelijken. Eerst speelde ik de

---

²⁹ Jan Dagevos, 'Jan Poortvliet ziet transfer naar Antwerp als bevrijding. Zeeuw vindt onderdak in België', *Provinciale Zeeuwse Courant*, 27 juli 1987, 14.

thuiswedstrijden, omdat ik aanvallend sterker was, en Jan de uitwedstrijden, omdat hij beter verdedigde. Later koos trainer Jan Reker voor mij als rechtermiddenvelder. Nog geen twee weken later zat Jan opeens bij Roda JC. Want dat is ook Jan, wel een knokker hoor, maar ook heel impulsief. Toen hij zijn basisplek kwijtraakte, voelde hij dat toch als een vernedering en is hij opeens vertrokken. Als persoon vond ik het jammer, ik mocht Jan graag, maar als voetballer was ik wel een concurrent kwijt.' En zo stak de situatie ook in elkaar: 'Binnen de lijnen waren we elkaars concurrenten, daarbuiten lachten we erom.'

*

Dat er geen sprake was van oud zeer bleek dus drie jaar later, toen Ton Lokhoff op aanraden van Jan de overstap naar Nîmes maakte. Op sportief gebied misschien niet de meest verstandige keuze, concludeert Lokhoff nu. 'Maar als mens ben ik er een stuk rijker geworden.' Door te proeven van een andere cultuur, maar ook door te leren genieten van het leven. Met Jan, dus. 'Want zo is 'ie', zegt Lokhoff, die net als Jan na zijn carrière als voetballer trainer is geworden en momenteel bij eredivisionist VVV-Venlo werkt. 'Op het veld kon Jan verschrikkelijk tekeer gaan, hij liet het team nooit in de steek. Maar als je naderhand wat ging drinken, dan liet hij je ook niet in de steek, hoor. Dan zong hij om drie uur 's nachts weer uit volle borst *De klok van Arnemuiden*. Niemand verstond hem, maar gezellig was het wel. 's Avonds maakte het hem geen flikker uit, maar 's ochtends liep hij voorop.' Een goede leerschool, ondervond Lokhoff. 'Dat was bij PSV al zo, toen ik daar als jonge gast binnenkwam. Dan waren we met de club ergens in het buitenland, gingen we 's avonds met de ploeg wat drinken, maar de ochtend erop was iedereen weer scherp, fit en hongerig. Op de training werd niemand ontzien. Daar was Jan een kei in. Als je dan 's ochtends ziek, zwak of misselijk was, ja, dan had je een probleem. Daar leer je als jonge speler wel van, hoor.'

Hoofdstuk 4: ‘Zonder Jan had het wel eens helemaal mis kunnen lopen’³⁰ – 2000-2001

Jos van de Ven over Jan Poortvliet

Nadat Jan Poortvliet in 1992 afzwaaide als profvoetballer, richtte hij zich op een nieuw leven. De keuze viel op een carrière als trainer. Voetbaltrainer, welteverstaan, hij kon nog geen afscheid nemen van de voetballerij. ‘Wat moet ik anders?’³¹ Na gewerkt te hebben bij de bescheiden eerstedivisieclubs TOP Oss, Eindhoven, Helmond Sport (als

Jan over Jos

‘Josje was best wel kritisch, maar duidde ook de goede dingen. Nu schrijven journalisten vaak over de randzaken, maar toen ging het nog echt over het voetbal, dat zag hij altijd vrij goed. Hij had wel verstand van het spelletje. Als het goed ging schreef hij dat ook, maar als het minder ging, dan durfde hij dat ook best te benoemen. Kritisch, maar wel constructief. Als ik tegenwoordig bij FC Den Bosch ga kijken, dan spreek ik hem nog wel eens. Fijne vent, een vakman.’

assistent), RBC Roosendaal, enkele Brabantse amateurclubs en het Belgische Overpelt, belandde Jan in het najaar van 2000 in ‘s-Hertogenbosch. De plaatselijke FC was na het opstappen van Mark Wotte op zoek naar een nieuwe trainer en kwam uit bij Jan. FC Den Bosch was op dat moment bepaald niet de meest stabiele club uit het Nederlands voetbal. Het leek dan ook niet de ideale plek om een ontluikende trainerscarrière als die van Jan een impuls te geven. Toch nam Jan de uitdaging aan en acht hete maanden volgden. Het ene incident volgde het andere op, in Den Bosch was het werkelijk geen moment rustig. Aan Jan de taak het ene na het andere brandje te blussen en ondertussen nog te presteren ook.

Wonderwel slaagde hij daarin en aan het einde van het seizoen stond Jan, met een enorme sigaar in zijn mond, op het bordes van het stadhuis van Den Bosch. Het was gelukt, FC Den Bosch was kampioen van de eerste divisie, het tweede niveau van Nederland. ‘Zonder Jan had het wel eens helemaal mis kunnen lopen’, is de conclusie die

³⁰ Interview met Jos van de Ven, afgenomen op 10 januari 2012, te ‘s-Hertogenbosch. Overige uitspraken van Van de Ven in dit hoofdstuk zijn ook afkomstig uit dit interview.

³¹ Interview met Jan Poortvliet, afgenomen op 5 november 2011, te Velsen-Zuid.

Jos van de Ven, destijds als journalist van het *Brabants Dagblad* kind aan huis bij FC Den Bosch, zo'n elf jaar later trekt.

*

Eigenlijk was het in Den Bosch al een puinhoop, nog voor het seizoen goed en wel begonnen was. De club had nochtans zulke mooie plannen: onder leiding van voorzitter en geldschieter Hans Brus en trainer Mark Wotte moest FC Den Bosch een stabiele eredivisionist worden. Maar toen bleek dat Brus niets meer was dan een luchtfietser, een fantast die hoog spel speelde, werd hij gedwongen op te stappen. Wat de puissant rijke zakenman naliet, was een gapend gat in de begroting van FC Den Bosch: de toekomst van de club stond op het spel.³² Terwijl er gevochten werd voor het voortbestaan van de Bossche vereniging – supporters gingen zelfs met collectebussen de straat op – stapte in het kielzog van Brus ook trainer Wotte op. Hij werd opgevolgd door zijn voormalig assistent, André Wetzel, maar al snel bleek ook hij, net als Wotte een Brus-adept, te duur voor de club. Wetzel had, net als een aantal spelers, immers over een contract onderhandeld met Brus, de ex-voorzitter die op te grote voet leefde, en FC Den Bosch kon zich het salaris van Wetzel helemaal niet veroorloven. Toen Hennie Spijkerman en Nol de Rooter voor de eer bedankten, kwam FC Den Bosch uit bij Jan.³³ Die hapte wel toe. Een noodverband, concludeert Jos van de Ven, die elf jaar later nog steeds voor het *Brabants Dagblad* werkt, maar nu als chef van het stadscluster Den Bosch. 'Leo Hoedemakers, voorzitter van de beheerraad van Den Bosch, wilde eigenlijk Wiljan Vloet. Hoedemakers had Vloet al meegemaakt bij OJC Rosmalen, een grote amateurclub waar Hoedemakers voorzitter van was, en daar had Vloet heel goed werk verricht. Ondertussen timmerde Vloet aan de weg als hoofd jeugdopleiding van Den Bosch, maar hij had de vereiste papieren nog niet om het eerste elftal te trainen.' En dus kwam FC Den Bosch uit bij Jan. 'Maar eigenlijk was vanaf het begin af aan al wel duidelijk dat Vloet het in de zomer, als hij de papieren eenmaal had, over zou nemen.' Toch werd Jan pas laat op de hoogte gebracht. 'Eind januari, na de verloren bekerwedstrijd tegen PSV.' Tot verbazing van Jan zelf, die ten stelligste ontkende dat hij

---

³² Jos van de Ven, 'De spelers redden FC Den Bosch. Onwetendheid en machteloosheid krijgt groep er niet onder', *Brabants Dagblad*, 30 april 2001, paginanummer niet beschikbaar, want artikel in bezit gekregen via digitaal archief van *Brabants Dagblad*.

³³ Ibidem.

als tussenpauze naar Den Bosch gehaald was.³⁴ 'Maar zoals ik al zei, vanaf het begin af aan was al duidelijk dat Vloet klaar stond om de boel over te nemen, ik denk dat Jan dat stiekem ook best aanvoelde. Hij had natuurlijk ook maar een contract tot het einde van het seizoen getekend, dat zegt ook wat.' En dan was er nog wat. 'Het befaamde 'kauwguminterview'. Na één van zijn eerste wedstrijden werd Poortvliet geïnterviewd door Hans Kraay junior, op het veld, zittend op een stoel. Poortvliet kauwde kauwgum, echt heel overdreven. Daar kon iedereen van meegenieten. Bert Kersten [de opvolger van interim-voorzitter Hoedemakers, RV], een gedistingeerd type, die hield daar helemaal niet van. Die zou toen al gezegd hebben: "Poortvliet gaat er hoe dan ook uit aan het einde van het seizoen." Al met al was het een optelsom.' Was het dan eigenlijk wel zo verstandig van Poortvliet om in te stappen? 'Ach, zo is Poortvliet gewoon. Zoiets maakt hem echt allemaal niets uit. Een type als Wotte, zijn voorganger, had het nooit gedaan. Maar Poortvliet, die is zo ongecompliceerd in die dingen. Dat is geen koele rekenaar, hij is recht voor zijn raap en als hij het naar zijn zin heeft, hij ziet er wat in, dan vindt Poortvliet het volgens mij al heel snel goed. Dat wil niet zeggen dat hij geen ambitie heeft hoor, maar dan zeurt hij verder niet en doet hij zulke dingen gewoon. Wat dat betreft was Wotte het tegenovergestelde. Heel berekenend. Dan heb ik liever Poortvliet... Aan Poortvliet wist je wat je had. Als speler, als trainer, maar ook als mens.'

*

Jan speelde geen spelletjes, was recht voor zijn raap, benadrukt Jos van de Ven. Zo was hij in Den Bosch en zo was hij eerder ook in Roosendaal, waar hij werkte voor de plaatselijke profclub, RBC. Daar werd hem die directheid echter niet altijd in dank afgenomen.³⁵ 'Loslippig, loslippig...', denkt Van de Ven hardop na. 'Nee, Poortvliet zei gewoon wat hij dacht, die was niet zo moeilijk.' Voor een journalist een zegen, zou je zeggen. 'Ja, Jan was ook heel open in zijn communicatie, altijd aanspreekbaar en had geen dubbele agenda. En als hij die wel had, wist 'ie die heel goed verborgen te houden. Nee, hij was zoals hij voetbalde: ongecompliceerd. Ik zie hem af en toe nog wel eens op

---

³⁴ Wilber Hack, 'Ook hoofdtrainer geen passant meer bij FC Den Bosch. Bestuur streeft met langjarige aanstelling van Vloet en Scholten naar continuïteit' *Brabants Dagblad*, 22 februari 2001, paginanummer niet beschikbaar, want artikel in bezit gekregen via digitaal archief van *Brabants Dagblad*.

³⁵ Lippold, 'Jan Poortvliet wil tweedracht zaaien', 64-65.

tv en hij is nog precies hetzelfde. Alhoewel, precies hetzelfde: hij denkt nu misschien iets langer na. Twee tellen in plaats van één tel, maar dat is het enige verschil. Je kunt aan hem merken dat hij een liefhebber is, hij vindt alles mooi en prachtig, je hoeft hem maar een vraag te stellen en Poortvliet loopt leeg. Hij is gewoon super enthousiast. Wat is loslippigheid? Iets wat je niet mag zeggen? Nee, da's Jan Poortvliet. Stel hem een vraag en hij geeft gewoon antwoord. Kees Zwamborn [een voorgang van Jan, RV] zei eens dat hij geen zin had om te liegen en dus gaf hij op bepaalde vragen geen antwoord. Poortvliet gaf overal antwoord op, zo was hij. Ben je dan loslippig? Nee, dan ben je gewoon eerlijk. Hij stond daar niet bij stil, dat was voor hem normaal.'

*

Een andere kant van Jan: 'Hij kon ontzettend genieten.' Zoals die keer op het bordes van het Bossche stadhuis, toen FC Den Bosch zojuist kampioen geworden was. 'Dat vergeet ik nooit meer. Den Bosch had zelf gelijk gespeeld bij Eindhoven, 2-2, en was afhankelijk van een andere wedstrijd. Maar alles was al geregeld, huldiging op het stadhuisplein, een feest in de Brabanthallen... Uiteindelijk kwam dat toch nog goed en toen ging hij echt compleet uit zijn dak. Met een enorme feestsigaar in zijn mond, dat was echt mooi om te zien. Echt goed.' Het past bij het imago dat Jan heeft, weet Jos van de Ven. 'Ja, natuurlijk, ik ken de verhalen. Ik heb het zelf eigenlijk zelden meegemaakt, maar hij zou iedere vrijdag na de wedstrijd de lichten in het stadion uitdoen. Ja, het is gewoon een jofele gast. Bovendien was het toen, ondanks de financiële malaise, vaak feest; Den Bosch draaide als een tierelier. En waar Poortvliet kwam, was het gezellig. Maar als er gevoetbald moest worden, dan was het keihard werken. Dat kon hij heel goed scheiden, hoor. Was er een verzetje, dan stond Poortvliet vooraan, maar als er gewerkt moest worden ook.' Of dat imago van feestbeest voor Jan wel eens verkeerd uit zou kunnen pakken? Van de Ven denkt van wel. 'Ja, dat zou best eens kunnen. Hoewel ik vind dat het best moet kunnen, hoor. Zoals ik al zei, hij wist die twee zaken heel goed te scheiden, zijn werk leed er niet onder. Maar dat het clubs afschrikt, ja, dat kan ik me best voorstellen. Misschien dat hij daarom toch altijd in de eerste divisie is blijven hangen.' Al zou dat laatste misschien ook met zijn karakter te maken kunnen hebben, vermoedt Van de Ven. 'Poortvliet is niet van het netwerken. Als er bij een club een trainer ontslagen wordt, zitten er de wedstrijd daarna tien, vijftien trainers op te tribune. Lijntjes uit te gooien, te

slijmen. Poortvliet niet. “Ze komen of ze komen niet”, zo denkt hij.’ En dan speelt ook de factor geluk nog mee. ‘Soms moet toevallig maar net die ene club op dat ene moment naar dat ene type trainer op zoek zijn, zo werkt het ook.’

*

Jos van de Ven zei het al, in Den Bosch was het dat seizoen vaak feest. ‘Den Bosch draaide als een tierelier.’ Eigenlijk een wonder, gezien de hoeveelheid rotzooi die de club voor de kiezen kreeg. De voortdurende financiële onzekerheid, die er zelfs toe leidde dat voor liefst acht spelers in de loop van het seizoen ontslag aangevraagd werd (een unicum in de voetballerij), de trainerswissels, interne twisten zoals over de beslissing van de club om het contract van Jan niet te verlengen, en als klap op de vuurpijl supportersrellen, tot in de kampioenswedstrijd tegen Eindhoven aan toe. Destijds schreef Van de Ven de successen toe aan de spelersgroep. Enkel en alleen aan de spelersgroep. ‘Niet Brus, niet Hoedemakers, niet Wotte, niet Poortvliet, niet het huidige bestuur. Alleen de spelers hebben de malaise overwonnen en de club overeind gehouden’, schreef hij in een van zijn beschouwingen.³⁶ Woorden waar Van de Ven elf jaar later nog steeds achter staat. ‘Den Bosch had gewoon een heel goed elftal. Bovendien regelden de spelers Fred van der Hoorn en Arnold Scholten binnen de lijnen wat er moest gebeuren, die waren tactisch erg sterk.’ Van de Ven looft de mentale kracht van de spelers. ‘Die groep had gewoon heel veel *shit* meegemaakt. Dat kan een ploeg verzwakken, maar ook versterken. En dat laatste was het geval.’ Maar, nuanceert Van de Ven zijn woorden van elf jaar geleden enigszins, de spelers deden het niet alleen. Jan speelde toch ook een belangrijke rol. ‘De voornaamste rol van Poortvliet was de rust te bewaren, het gezellig te maken. Zo zijn ze op trainingskamp geweest naar Zeeland, naar Lewedorp. Ik ben daar een dagje wezen kijken: ze zaten in zo’n *bed and breakfast*, de club had geen dubbeltje, het was echt behelpen. Maar het was lachen, gieren, brullen. Dat is voor een spelersgroep die zoveel shit en onzekerheid meemaakt wel belangrijk en ja, dan heb je aan Poortvliet de perfecte man. Hij weet altijd wel sfeer te maken, teamgeest te kweken. Ook dat seizoen: Jan wist wanneer er gas gegeven moest worden,

---

³⁶ Van de Ven, ‘De spelers redden FC Den Bosch. Onwetendheid en machteloosheid krijgt groep er niet onder’, paginanummer niet beschikbaar, want artikel in bezit gekregen via digitaal archief van *Brabants Dagblad*.

maar ook wanneer het gas er even af kon.’ Hoe langer Van de Ven er over praat, hoe enthousiaster zijn toon wordt. ‘Poortvliet bracht echt rust in die spelersgroep. Er waren spelers bij, zoals Mourad Mghizrat, die gingen voor hem door het vuur. Mourad was een moeilijke jongen hoor, die had rust en vertrouwen nodig. Dat gaf Poortvliet hem. Mourad was ook des duivels toen hij hoorde dat het contract van Poortvliet niet verlengd werd, hij begreep er helemaal niets van. Dat geeft wel aan dat het een team was, dat er een front was dat zich ondanks alle sores toch gewoon met voetbal bezig hield. En dan kun je na zo’n *klotejaar* toch nog gewoon presteren. Daar had Poortvliet een belangrijk aandeel in, dat moet je hem nageven; het had evengoed helemaal uit de hand kunnen lopen.’

*

Het gesprek loopt op zijn einde als Jos van de Ven een beetje uit zijn slof schiet. De amateurs van OJC Rosmalen komen ter sprake. In de tweede helft van het seizoen 2000-2001 nam Jan hen namelijk ook nog onder zijn hoede. Naast FC Den Bosch, dus. OJC, een amateurclub van naam, stond op het punt om te degraderen uit de hoofdklasse, had afscheid genomen van de trainer en zag in Jan een prima noodverband. Het verleidde Van de Ven destijds tot het schrijven van een vlijmscherpe beschouwing, hij begreep helemaal niets van de keuze van Jan.³⁷ Elf jaar later nog steeds niet. ‘Ongelooflijk. Je bent trainer van een club in het betaald voetbal, een club die al zoveel problemen heeft, daar moet de focus liggen. Dan ga je er niet nog een amateurclub bijnemen. Drie keer in de week trainen met die gasten, op zondag een wedstrijd. Ik vond dat zo gek. Waar zit je dan met je aandacht?’ Was het ook niet veel logischer geweest als OJC, als het dan toch zo nodig gebruik moest maken van het samenwerkingsverband met FC Den Bosch, aangeklopt had bij een ander? Bij Vloet, wellicht? ‘Ja, maar ik denk dat ze dat ook gedaan hebben. Maar Vloet zal gezegd hebben dat hij het veel te druk had. “Doei, doei.” Toen zullen ze gedacht hebben, we bellen Jantje wel. Dat typeert hem ook wel weer; er zijn maar weinig trainers die dat zullen doen, maar ik hoor het hem zo zeggen. “Ah, is goed joh.” Ik weet niet eens of hij er over nagedacht heeft. Waarschijnlijk heeft hij vijf minuten

---

³⁷ Jos van de Ven, ‘Analyse: OJC Rosmalen leidt Poortvliet te veel af’, *Brabants Dagblad*, 3 januari 2001, paginanummer niet beschikbaar, want artikel in bezit gekregen via digitaal archief van *Brabants Dagblad*.

met Hoedemakers, die zowel bij Den Bosch als OJC betrokken was, om de tafel gezeten, klapte Poortvliet toen in zijn handen en heeft-ie geroepen, “ik doe het, hartstikke leuk”, zonder over de gevolgen na te denken. Dat hij de volgende dag pas dacht, “oh ja, shit”. Niet nadenken, gewoon doen. Da’s Jan.’ Nee, Van de Ven vond dat bepaald geen gelukkige keuze. ‘Maar dat gaf Poortvliet achteraf ook toe. “Niet gelukkig”, zei hij dan. Punt. Maar van de andere kant: als het hem wel gelukt was, als OJC wel in de hoofdklasse gebleven was [de ploeg degradeerde namelijk alsnog, RV], dan had hij waarschijnlijk geroepen dat het mooi was. En ook een punt, klaar, afgelopen. Niet over lullen verder.’ Van de Ven lacht. ‘Ach, het maakt hem wel uniek. Zo is Jan Poortvliet en dat moet hij ook zo houden, want hij is als trainer, maar ook als mens, gewoon een hartstikke fijne vent. Mensen weten dat ook wel, Jantje doet dat soort dingen wel en zegt inderdaad ja.’ Voor het geld nam Jan de klus in Rosmalen in ieder geval niet aan, zoveel weet Van de Ven zeker. ‘Poortvliet hoeft ook helemaal geen vijf miljoen per jaar te verdienen, volgens mij. Als hij een paar centen heeft, hij kan met voetbal bezig zijn, eten, zijn glaasje bier drinken en een sigaar roken, dan is het wel goed zo. Dat maakt hem ook zo’n mooi mens. Ik denk dat het heel moeilijk is om mensen te vinden die een akkefietje dan wel problemen met Poortvliet hebben gehad. Niet dat hij een meeprater is of zo. Zeker niet, hij zegt wat hij denkt, maar hij wordt gewoon gewaardeerd. Ik zou niet één of twee mensen kunnen bedenken die zullen zeggen dat Poortvliet niet spoort, dat hij een kwal van een vent is. Ik zou het gewoon echt niet weten.’

Hoofdstuk 5: Kilometers vreten – 2005-2007

Hans Waterschoot en Jos Poortvliet over Jan Poortvliet

Het kampioenschap met FC Den Bosch gaf de trainerscarrière van Jan Poortvliet niet de impuls die je zou verwachten. Na een kortstondig verblijf bij de amateurs van Vlijmense Boys, niet meer dan een vriendendienst,³⁸ volgde een avontuur in de Verenigde Arabische Emiraten, bij de club Abu Dhabi. Ongetwijfeld ontzettend lucratief, maar een sportieve uitdaging, nee, niet bepaald. Daarom keerde Jan al snel terug naar Nederland, naar eerstedivisieclub Stormvogels Telstar. Daar deed Jan het verre van onaardig, maar toen zijn contract in IJmuiden medio 2005 afliep, was er geen club uit het betaald voetbal die op hem zat te wachten. Nuenen, een amateurvereniging uit Noord-Brabant, was er als de kippen bij om Jan te contracteren. Jan tekende en dus kon het gebeuren dat in de tweede klasse, toentertijd het vijfde niveau van Nederland, tussen al die amateurs plots een vicewereldkampioen rondliep. Maar het kon gekker, bewees Jan toen hij er in Nuenen een krap halfjaar op had zitten. Arnemuiden, de gelijknamige amateurclub uit het dorp waar hij geboren en getogen is, klopte aan. De club zat ernstig verlegen om een trainer, omdat de vorige naar aanleiding van slechte resultaten ontslagen was. Een noodkreet die Jan simpelweg niet kon negeren.³⁹ Hij zei 'ja', stond de ene dag in Zeeland op het veld en de andere dag in Brabant. Zaterdag een wedstrijd in Arnemuiden, zondag in Nuenen. De auto van Jan moet overuren gemaakt hebben: hij woonde namelijk in Eindhoven en een simpel rekensommetje leert dat hij dat jaar 982 kilometer afgelegd moet hebben. Per week, welteverstaan. 'Als Jan maar met voetbal bezig kan zijn, dan maakt het hem verder allemaal niet zo veel uit', weet Jos Poortvliet, neef van Jan en in Arnemuiden diens assistent.⁴⁰ 'We keken er in Nuenen wel van op', memoreert Hans Waterschoot, destijds verantwoordelijk voor het technisch beleid van de Brabantse club.

---

³⁸ Kees van der Zandt, 'Ambities liggen uiteraard hoger'. Jan Poortvliet interim-trainer bij Vlijmense Boys', *Brabants Dagblad*, 27 september 2001, paginanummer niet beschikbaar, want artikel in bezit gekregen via digitaal archief van *Brabants Dagblad*.

³⁹ Barry van der Hooft, 'Jan Poortvliet helpt oude club uit de brand. Arnemuiden moet weer lef uitstralen', *PZC*, 1 december 2005, paginanummer niet beschikbaar, want artikel in bezit gekregen via digitaal archief van *Brabants Dagblad*.

⁴⁰ Interview met Jos Poortvliet, afgenomen op 16 april 2012, per telefoon. Overige uitspraken van Jos in dit hoofdstuk zijn ook afkomstig uit dit interview.

‘Maar Jan is zo gedreven dat het één niet ten koste ging van het ander. En anders nog: liever Jan delen dan helemaal geen Jan.’⁴¹

*

Hoe strik je als amateurclub zijnde een vicewereldkampioen? Vraag dat maar aan Nuenen. De club deed het twee keer. Eerst, in de zomer van 2002, Ernie Brandts. Later, in 2005, Jan. Eigenlijk is dat helemaal niet zo moeilijk, verklapt Hans Waterschoot. ‘We

Jan over Hans

‘Dat was m’n maatje bij Nuenen. De man die me daar naar toe gehaald heeft en daar heb ik een geweldige tijd gehad. Een mooie manier van met elkaar omgaan, veel lol maken, soms ook wel wat gekke dingen gedaan. De donderdagavond was echt iets waar ik naar uit keek. Na de training de kantine in, het zingen, dan gingen we daarna nog effe naar wat gelegenheden toe. Ja, echt een geweldige tijd. Te kort, eigenlijk.’

wilden Jan in 2002 al halen. Ik kende hem uit het voetbalwereldje, zo groot is die wereld niet. We waren al heel ver, maar op het laatste moment kwam Telstar, een profclub, en daar gaf Jan de voorkeur aan.’ In plaats van Jan werd het Brandts, uitgerekend een oud-ploeggenoot van Jan, zowel bij PSV als het Nederlands elftal. Op trainingskampen deelden ze zelfs de kamer. ‘Wel een beetje hetzelfde type als Jan: nuchter, heel gewoon’, vertelt Waterschoot, die ook nu nog de technische baas van de Nuenense club is. In 2005 lukte het hem en zijn collega’s wel om Jan te strikken. Daar gingen geen zware onderhandelingen aan vooraf. ‘Jan is echt een liefhebber, hij reageert heel veel uit

enthousiasme. Hij vond Nuenen een fijne club, hij kende mij, hij kende René Luining, die ook in de technische commissie zat en toen zijn we gewoon gaan praten. Dat ging vrij gemakkelijk: Jan heeft de onderhandelingen zelf gedaan, volgens mij heeft hij überhaupt nooit een zaakwaarnemer gehad. Als ‘ie er wat bij wilde, zei hij dat. Dan zeiden wij dat het niet kon. “Ah, is ook goed”, zei Jan dan. Jan heeft het geld nooit vooropgesteld, die is niet zo moeilijk. Nee, heel ingewikkeld waren die onderhandelingen niet. Het gevoel stond voorop.’

---

⁴¹ Interview met Hans Waterschoot, afgenomen op 13 januari 2012, te Nuenen. Overige uitspraken van Waterschoot in dit hoofdstuk zijn ook afkomstig uit dit interview.

*

En dat gevoel was goed. Net zoals de resultaten die daarop volgden. ‘De eerste drie wedstrijden verloren we’, herinnert Hans Waterschoot zich. ‘Toen heeft Jan drie jongens vanuit het derde elftal naar het eerste gehaald en toen is het gaan lopen. Daarna hebben we dat seizoen geloof ik geen wedstrijd meer verloren.’ Geen vuiltje aan de lucht, dus. Tot Jan in november 2005 plots een telefoontje uit Arnhem kreeg. En dit keer niet van zijn vader of een oude schoolvriend, maar van de plaatselijke voetbalclub. Jans oude club stond er bar slecht voor in de eerste klasse, degradatie dreigde. Daarom had de vereniging afscheid genomen van trainer Ad Roovers. ‘Na een wedstrijd of acht, negen al’, herinnert Jos Poortvliet zich. Hij, voormalig speler van het eerste elftal, was in de zomer ingestapt als assistent-trainer en nam het noodgedwongen over. ‘Voor één wedstrijd maar.’ Want toen stond de opvolger van Roovers al klaar. Het was Jan, de neef van Jos. ‘Jan zei altijd dat Arnhem met dit materiaal veel beter zou moeten kunnen’, schetst Jos de situatie. ‘Toen hebben ze hem maar eens gebeld. “Doe het dan maar”, werd er gezegd.’ Een aanbod dat Jan niet kon weigeren. Het probleem dat dit in de praktijk opleverde, Jan stond immers nog gewoon onder contract bij Nuenen en had daar zijn verplichtingen, werd met kunst- en vliegwerk omzeild. Jos legt uit hoe: ‘Nuenen ging voor, dat was de voorwaarde die gesteld werd. Daarom zijn we in plaats van op dinsdag en donderdag op maandag en woensdag gaan trainen. En voor de jongens die op één van die dagen niet konden, gaf ik op donderdag een extra training.’ Nuenen nog steeds prioriteit nummer één, Arnhem uit de brand geholpen: iedereen tevreden, zou je zeggen. Toch viel de helpende hand die Jan zijn oude club toestak in Nuenen niet helemaal goed. Jan was toch

Jan over Jos

‘Jossie, m’n *neeffie*. Een heel eigen gezicht, als voetballer, maar ook als mens. Heeft altijd zijn mening klaar en durft daar ook voor uit te komen. Goed gebekt, ook. Voetbalde vroeger samen met mijn broer. Jos is heel rechte, draait nooit om de dingen heen. Ik heb fijn met hem samengewerkt: op maandag en woensdag leidden we samen de training en als ik er niet was, op donderdag, nam hij het van me over. Goede herinneringen. Je weet wat je aan hem hebt.’

van Nuenen?⁴² ‘Ach’, verzucht Waterschoot. ‘In de bestuurskamer werd wat geroepen, dat Jan door ons betaald werd en of hij dat wel kon combineren. Maar ik was verantwoordelijk voor de selectie en ik wist wel hoe Jan in elkaar steekt. Voor mij is dat nooit een punt geweest, voor de selectie überhaupt niet. En voor Jan zelf al helemaal niet. Maandag, woensdag en zaterdag was hij bij Arnemuiden, dinsdag, donderdag, vrijdag en zondag bij ons. “Gaat perfect, toch?” zei hij dan. En hij had nog gelijk ook. Die combinatie heeft nooit problemen gegeven, nooit. Hij is zo gedreven.’ Ook in Arnemuiden merkten ze weinig van het opmerkelijke dubbelleven van Jan. ‘We hadden het er wel eens over, hoe het bij Nuenen ging’, zegt Jos. ‘Maar dat was het dan ook. Ik heb nooit gemerkt dat hij met zijn hoofd bij Nuenen zat, of zo.’ Het beste bewijs daarvan volgde in het voorjaar van 2006, toen hij bij beide clubs zijn contract voor een jaar verlengde. ‘Al was er in Arnemuiden volgens mij geen sprake van verlengen’, lacht Waterschoot. ‘Ik geloof dat hij daar toen pas zijn eerste contact tekende, daarvoor was het louter liefdadigheidswerk. Een onkostenvergoeding misschien, meer niet.’ Jos vult aan: ‘Ik betwijfel zelfs of ‘ie de benzine er van kon betalen. Dat hij de club kon helpen, dat was voor Jan het belangrijkste.’

*

Die contractverlenging in Nuenen was niet voor niets. In het eerste seizoen van Jan bij de Brabanders werd Nuenen namelijk direct kampioen van de tweede klasse, met promotie naar de eerste klasse tot gevolg. Met Arnemuiden legde hij juist de omgekeerde weg af, degradatie was niet meer af te wenden. ‘Ondanks een goede inhaalslag. Maar eigenlijk was de situatie niet meer te redden’, blikt Jos Poortvliet terug. In het tweede seizoen werd dat echter goedge maakt: Arnemuiden eindigde als tweede – de ploeg was in de nacompetitie zelfs nog dicht bij promotie, maar wist dat uiteindelijk net niet te bewerkstelligen. Ook Nuenen ging het dat tweede seizoen goed af: een niveautje hoger werd het knap vierde. ‘De grote kracht van Jan was dat hij de spelers kon laten geloven dat ze van iedereen konden winnen’, vindt Jos. ‘Hij gaf spelers zoveel vertrouwen dat ze echt boven zichzelf uitstegen. Voor Jan deden ze een stapje extra.’ Woorden die Hans Waterschoot onderschrijft. ‘Fantastisch om te zien hoe hij met

---

⁴² Mattijs Smit, ‘Bestuur Nuenen niet blij met dubbelrol van Poortvliet’, *Eindhovens Dagblad*, 5 december 2005, paginanummer niet beschikbaar, want artikel in bezit gekregen via digitaal archief van *Brabants Dagblad*.

spelers omging. Jan is geen bullebak, dat zagen de spelers en daarom accepteerden ze ook alles van hem. Dan vertelde Jan een jeugdspeler dat die op zondag in de basis zou starten, ging die jongen op zaterdag extra trainen met assistent-trainer Pierre van den Eeden, maar had Jan op zondag toch weer wat anders bedacht. “Ah *pikkie*”, zei hij dan. “Komt wel goed.” Van andere trainers zou dat niet geaccepteerd worden, maar van Jan pikten ze alles.’ Ergens ook wel logisch, meent Jos. ‘Die amateurs keken toch op tegen iemand met zo’n carrière als Jan.’ Zelf moest Jan daar niets van hebben. Jos: ‘Nee, zeker niet. “Gewoon normaal doen”, zei hij. “We komen allemaal uit *Erremuu* [Zeeuws dialect voor Arnemuiden, RV].”

*

Motiveren en inspireren, daar ligt dus de kracht van Jan. Maar ook het veldwerk is wel aan hem besteed. Hans Waterschoot: ‘Die trainingen liepen altijd fantastisch, of er nu 16 of 32 spelers waren. Hij zette een oefening uit en het liep direct.’ Jos Poortvliet doet er nog een schepje bovenop. ‘Soms had ik wel eens de indruk dat hij niet eens iets voorbereid had. Maar ieder pionnetje stond precies goed. Ik heb veel trainingen van hem overgenomen, maar in de praktijk was het altijd effe zoeken. Maar bij Jan liep het meteen. Heel bijzonder.’ Nee, een betere trainer hebben de twee niet meegemaakt. ‘Maar van het organisatorische aspect, daar had ‘ie geen kaas van gegeten. Was ‘ie als speler en later als trainer bij profclubs natuurlijk niet gewend, daar werden dat soort dingen voor je geregeld. Dat deed ik dan’, vertelt Jos. En het slechte nieuws brengen, dat spelers op de reservebank moesten beginnen, dat was ook een probleem. Waterschoot: ‘Jan stelt niet graag mensen teleur. Maar dat soort dingen, dat zijn kleinigheidjes. Nee, ik heb geen betere trainer dan Jan meegemaakt.’ Ook geen grotere liefhebber, trouwens. ‘Het niveau maakte hem niet uit, als hij maar kon trainen met die gasten’, vervolgt Waterschoot. ‘Het liefst vijf keer per week. Als de poort van het sportpark open ging, kwam Jan binnen – hij deed ook niets anders. En als de D4, jochies van een jaar of twaalf, dan zonder trainer stond en een ouder vroeg of Jan het niet wilde doen, dan deed hij dat ook. Jan deed niets liever dan trainen, trainen en trainen. Of het nu het eerste was, de A1 of de D4, het maakte hem niets uit. In de winterstop lag het hier stil, had hij vrij. Dan ging ‘ie naar Japan, ging hij daar training geven.’ Jos herkent het. ‘In zijn tweede seizoen is Jan in Arnemuiden ook nog de B1 gaan trainen. Hij moest toch deze kant op voor het eerste,

dan kon hij dat er best bij doen, vond 'ie. Jan is een voetbaldier, trainen vindt hij prachtig en met wie of op welk niveau, dat maakt hem echt niets uit.' De clubs waren er maar wat blij mee. 'Een genot om mee te werken', knikt Waterschoot. 'Het ging bij Jan ook nooit over geld of andere randzaken. Andere trainers wilden nog wel eens klagen over de ballen of de soep als die een halfuur te laat kwam. Jan niet, het spelletje is het enige wat hem interesseert.'

*

Het spelletje, dus. En de donderdagavonden. 'Da's ook Jan', zegt Hans Waterschoot met een grote grijns op zijn gezicht. 'Ik kan me niet herinneren dat hij ooit een keer te laat is geweest voor een training of een wedstrijd, hij was er altijd als eerste. Maar hij kon daarna ook weer niet naar huis. "Kom *pikkie*, we gaan nog effe naar de kroeg.'" Met name op donderdagavonden, die waren berucht. 'Jan was in die tijd vrijgezel en ook Pierre van den Eeden, zijn assistent, woonde toen alleen – diens vriendin zat in Portugal. Dan bleven we donderdagavond met z'n drieën in de kantine hangen, tot een uurtje of één en gingen we daarna naar het huis van Pierre. Die had twee jukeboxen staan met allemaal van die oude, Nederlandstalige liedjes. *Corry en de Rekels* en zo. Ik ben vrij onbekend met die muziek, maar Jan en Pierre, die kenden alles. Misschien door het leeftijdsverschil ook, zij zijn vijftigers, ik een veertiger. Maar zij zongen werkelijk alles mee. Pierre speelde dan ook mee, hij had zo'n grote bas staan. En Jan op de gitaar. Zaten we daar tot een uurtje of vier, vijf in de ochtend. Prachtig. Dan werd er wat gedronken, kon Jan natuurlijk niet meer met de auto naar huis dus bleef hij bij Pierre slapen. Belden zijn dochters, in de twintig inmiddels, 's ochtends weer op, waar hij was. We hebben op die avonden zoveel plezier gehad, echt een schitterende tijd. Daar verlang ik nog regelmatig naar terug. Met Jan was het altijd feest. Dan pakte hij weer de microfoon, zong hij *De klok van Arnemuiden*. Voor zijn imago niet altijd even goed, dat weet ik ook wel. En dat weet Jan ook, maar zo is hij. Jan zal ook niet snel veranderen. Zich een beetje aanpassen, dat wel, maar veranderen niet. Als je over Jan gaat praten, zal je ook overal dezelfde verhalen krijgen: kwaliteit op het veld, maar ook daarbuiten.'

*

Toen in het voorjaar van 2007 Helmond Sport Jan de gelegenheid bood terug te keren in het profvoetbal, ging Jan daarop in en kwam er een einde aan het wekelijkse kilometer vreten. Geen eindeloze autoritten van Eindhoven naar Arnemuiden meer, de wat kortere tochten van Eindhoven naar Nuenen evenmin. Ook geen donderdagavonden meer. Jammer maar logisch, oordelen Jos Poortvliet en Hans Waterschoot eensgezind. 'Iedereen gunde hem dat ook', benadrukt die laatste. Tegenwoordig komt Jan nog wel eens kijken, zegt Jos. 'Of bij een neefje dat in Goes voetbalt. En dan gaat het uiteraard weer over voetbal.' Ook Waterschoot is Jan is nog niet vergeten. Net zoals de rest van Nuenen. 'Het gaat bij de club nog regelmatig over die tijd. Spelers die hem toen meegemaakt hebben, zien hem ook maar wat graag terugkeren. Eén keer waren we dichtbij, toen het onzeker was of Eindhoven zijn contract wilde verlengen. Toen hebben we ook alles uit de kast gehaald om te kijken of we hem terug konden halen, maar Eindhoven ging plots goed draaien en Jan bleef.' Maar de hoop opgegeven, dat heeft Waterschoot nog niet. 'Ik heb altijd gezegd, Jan komt nog eens terug. En ik denk dat ik voor de hele club spreek als ik zeg: liever vandaag nog dan morgen.'

Epiloog

Simpel, dacht ik; ik houd van schrijven, ik houd van geschiedenis (of beter, de verhalen over vroeger) en ik heb een protagonist uitgekozen die me aanspreekt. Hoe moeilijk kan het nu helemaal zijn om zo'n biografische schets op papier te zetten? Zeker toen de protagonist, Jan Poortvliet, ook nog eens liet weten graag mee te willen werken zag ik weinig beren op de weg. Dat was na het eerste gesprek met Poortvliet echter wel anders. In een gesprek, een monoloog bijna, van zo'n drie uur weidde hij uit over zijn leven, met de focus op het voetbal. Mooie anekdotes, ongetwijfeld fijne herinneringen. Een soort autobiografie in de dop, zelfs. Ik had het mezelf heel gemakkelijk kunnen maken en dat wat uit kunnen diepen. Dan had ik een verhaal gekregen dat ongetwijfeld prima zou aansluiten bij dat van andere sporters. Het verhaal van een topsporter, enerzijds feitelijk, want toewerkend van het ene evenement naar het andere, maar anderzijds anekdotisch. Want of je er nu de biografie van de voetbaltweeling Willy en René van de Kerkhof,⁴³ voormalig ploeggenoten van Poortvliet, of die van voormalig wielrenner Gerrie Knetemann⁴⁴ bij pakt, wat opvalt is dat een feitelijke beschrijving van een evenement (zoals die ene transfer of die ene wedstrijd) geïllustreerd wordt met een anekdote. Zeker gezien het feit dat dit soort sportbiografieën vaak beginnen met de eerste levensjaren van de hoofdrolspelers en pas eindigen in het heden krijg je eigenlijk niets meer dan een opsomming. Een opsomming die moeilijk continu kan boeien, een leven heeft nu eenmaal interessante en minder interessante fasen. Uitzonderingen daargelaten uiteraard, maar een uitzondering is niet voor niets een uitzondering.

Juist dat gesprek met Poortvliet deed me inzien hoe onorigineel de meeste biografieën van sporters eigenlijk zijn. Want hoewel het verhaal van Poortvliet overduidelijk verschilde van de door mij gelezen verhalen over sporters als de gebroeders Van de Kerkhof en Knetemann, herkende ik een patroon. Een patroon gebaseerd op een combinatie van feiten en anekdotes. Vaak ook een patroon met lineaire trekken: hoe logisch het achteraf wel niet is geweest dat, zoals in het geval van de gebroeders Van de Kerkhof, die jonge voetballertjes die altijd met de bal bezig waren, van hun hobby hun beroep maakten. Zoals gezegd, het lag misschien voor de hand om dat patroon te volgen, maar ik wilde juist wat anders. Juist die op den duur gortdroge

---

⁴³ Derksen, *De gebroeders. René en Willy van de Kerkhof. Een dubbele voetbalgeschiedenis.*

⁴⁴ Leo van de Ruit en Frans van Schoonderwalt, *De Kneet. Entertainer op twee wielen* (Baarn 2005).

opsomming, het hoge 'en toen'-gehalte, wilde ik vermijden. Bovendien had ik vanaf het begin af aan al indruk dat juist het leven van Poortvliet zich leent voor een alternatieve invalshoek. Als voetballiefhebber las ik immers ook de verhalen in *Voetbal International* over de levensgenieter Poortvliet. Steeds maar weer hetzelfde riedeltje; die Poortvliet, die zou het allemaal niet zo serieus nemen. Hoe meer ik dergelijke verhalen las, hoe meer ik de indruk kreeg dat ik een bepaald deel miste, dat het wel erg zwart-wit was. Niet langer was het mijn doel een alternatief patroon te volgen, maar dat ook te koppelen aan een alternatieve invalshoek. De andere kant van Poortvliet, dus.

*

Uiteindelijk koos ik er voor om vijf karakteristieke fasen uit het leven van Jan Poortvliet te belichten aan de hand van ooggetuigen. Het eindresultaat is dus bepaald geen allesomvattend verhaal. Een bewuste keuze, waarom heb ik in de proloog al uitgelegd. Maar om dan ook maar een antwoord te zoeken op de vraag waarmee ik de proloog besloten heb, is het me gelukt een alternatief te vinden: ben ik er in geslaagd om te ontsnappen aan de feitelijk-anekdotische sportbiografie en heb ik een andere kant van Poortvliet kunnen belichten?

Als je naar de opbouw van de vijf delen kijkt, zou je kunnen stellen dat ik juist dat klassieke patroon gevolgd heb: vijf fasen (evenementen, feitelijke gebeurtenissen), aangekleed met verhalen van vijf verschillende personen (anekdotes). Dat evenement is echter in ieder hoofdstuk slechts een kapstok, een invalshoek, om Poortvliet te karakteriseren. Meer niet: van een duidelijk chronologische en feitelijke weergave (de opsomming, het 'en toen'-gehalte) is nauwelijks sprake. Slechts flarden zijn terug te vinden in de hoofdstukken. Je mist nogal wat: details, zoals de namen van de broer en zussen van Poortvliet en uitslagen van wedstrijden, maar ook het grotere geheel, zoals hoe PSV in 1978 dat kampioenschap behaalde of hoe Poortvliet de eerste twee jaar in Nîmes doorkwam. Opnieuw geldt: dit was een bewuste keuze. Een keuze om die opsomming te voorkomen. Ik wilde een alternatieve biografische schets schrijven, met een alternatieve invalshoek bovendien. Het karakteriseren van Poortvliet stond daarbij centraal, de rest was bijzaak. Zo heb ik het ook aangepakt. Ter illustratie: hoe Poortvliet FC Den Bosch motiveerde om de wedstrijden te winnen, is belangrijker dan de uitslag waarmee FC Den Bosch die wedstrijden uiteindelijk won. Met welke auto Poortvliet

tussen 2005 en 2007 iedere week die duizend kilometer aflegde doet er niet zo veel toe, het gaat er om waarom hij steeds weer in die auto stapte. De ooggetuigen waren daarbij ook niet meer dan boodschappers.

Juist door het toepassen van zo'n alternatief model werd het ook gemakkelijker die alternatieve invalshoek te vinden. Want of je het eindresultaat nu een jubelverhaal wil noemen of een vertekend beeld, dat mag, maar het wijkt wel degelijk af van de bestaande beeldvorming, de beeldvorming die Poortvliet zo verfoeit. 'Want natuurlijk kijken clubs naar het imago dat je hebt. Als ze dan zulke dingen over je zeggen, dan helpt dat niet mee', zei Jan daar zelf over.⁴⁵ Deze biografische schets zal door verschillende lezers ongetwijfeld verschillend geïnterpreteerd worden, maar er kan gerust geconcludeerd worden dat deze schets ook de andere kant van Poortvliet laat zien; de harde werker die hij is, zijn ongecompliceerde persoonlijkheid. Dat is te danken aan de ooggetuigen.

*

Ooggetuigen, dus. Ooggetuigen die hun ervaringen met Jan Poortvliet deelden en omdat zij op een bepaald moment in wat voor hoedanigheid dan ook dicht bij Poortvliet stonden, doen deze ervaringen er toe. Het resultaat is een verhaal dat verteld wordt door mensen die het kunnen weten, zo zou je kunnen stellen. Niet een verhaal dat voortbordurt op de bestaande beeldvorming, maar een verhaal dat teruggaat naar de bron van die beeldvorming: de ervaringen die mensen met Poortvliet hebben. Natuurlijk zijn die ervaringen gekleurd, misschien ook wel door de bestaande beeldvorming – wellicht wil een ooggetuige juist de andere kant van Poortvliet laten zien omdat deze ooggetuige zich ergert aan het bekende riedeltje dat steeds maar weer door dezelfde media wordt afgespeeld. Je zou je af kunnen vragen of er überhaupt wel zoiets als een objectief oordeel bestaat. Maar dan nog ben ik van mening dat ervaringen van direct betrokkenen treffender zijn dan een verhaal dat voortbordurt op de bestaande beeldvorming. Al is het alleen maar om de doodsimpele reden dat de ooggetuigen in deze schets hun uitspraken ook staven: als Hans Waterschoot aangeeft dat Poortvliet zijn werk serieus nam, geeft hij daar ook een voorbeeld van. Dan wordt een op zich vrij clichématige opmerking – dat Poortvliet zo'n harde werker is – plots een stuk concreter.

---

⁴⁵ Interview met Jan Poortvliet, afgenomen op 5 november 2011, te Velsen-Zuid.

Dat is een groot verschil met de in de proloog aangehaalde reportages uit *Voetbal International*; daarin wordt het heersende beeld nog maar eens aangehaald en blijft het toch vooral bij algemeenheden.

Met deze schets wilde ik slechts karakteriseren en signaleren in plaats van psychologiseren en oordelen. Door de ooggetuigen te laten vertellen over hun ervaringen met Poortvliet en juist die ervaringen centraal te zetten, boven de feiten en boven wat ik daar zelf van vond, heb ik een beeld geschetst waar anderen dan weer een oordeel over mogen vellen. Is het imago van de levensgenieter die het allemaal niet zo serieus neemt terecht, of is er ook die andere kant?

Ik denk dat ik iets heb kunnen laten zien van die andere kant. Poortvliet geeft in het eerste hoofdstuk zelf aan dat hij iemand is die van het leven houdt maar gewend is aan hard werken. En dat die laatste kant misschien minder prominent in beeld komt maar daardoor niet minder prominent aanwezig is. Een beeld, en dat vind ik wel mooi, dat in de daaropvolgende hoofdstukken wordt bevestigd door René van de Kerkhof, Ton Lokhoff, Jos van de Ven, Waterschoot en Jos Poortvliet, die eigenlijk allemaal dezelfde conclusie trekken. Deze vijf bevestigen, of beter nog, versterken, het relaas van Poortvliet in het eerste hoofdstuk: de manier waarop Poortvliet zichzelf ziet, komt blijkbaar overeen met de wijze waarop direct betrokkenen hem zien.

Een punt van kritiek op het resultaat zou kunnen zijn dat deze biografische schets een jubelverhaal is, of erger nog, een vertekend beeld geeft. Omdat vier van de vijf ooggetuigen (Van de Kerkhof, Lokhoff, Waterschoot en Jos Poortvliet) op voorspraak van Jan geïnterviewd werden – enkel Van de Ven was mijn suggestie. Omdat de ooggetuigen onverdeeld positief zijn over Poortvliet, omdat er inderdaad wel erg weinig kritische noten gekraakt worden. Op zich geen onterechte opmerking. Je zou je af kunnen vragen waar de criticasters van Poortvliet zijn. Maar je zou de wedervraag kunnen stellen of dat echt af doet aan het verhaal. Als vijf ooggetuigen onafhankelijk van elkaar allemaal naar dezelfde kant wijzen, zegt dat dan ook niet iets? Bovendien, de pretentie dat deze biografische schets allesomvattend is heb ik al in de proloog laten varen. Het enige dat ik wilde was een alternatief voor de bestaande beeldvorming bieden, dat heb ik op deze manier kunnen doen. Daarnaast wijs ik graag naar twee uitspraken van de door mij geïnterviewde Waterschoot en Van de Ven. ‘Als je over Jan gaat praten, zal je ook overal dezelfde verhalen krijgen’, zei die eerste, een vriend van

Poortvliet.⁴⁶ En die tweede, een journalist die normaal gesproken niet meer met Poortvliet zal werken (hij is immers van de sportredactie overgestapt naar een andere redactie) – oordeel zelf wat dat waard is: ‘Ik zou niet één of twee mensen kunnen bedenken die zullen zeggen dat Poortvliet niet spoort, dat hij een kwal van een vent is. Ik zou het gewoon echt niet weten.’⁴⁷

*

Hoewel ik de intentie had een andere invalshoek te nemen, heb ik toch geprobeerd in de hoofdstukken zo min mogelijk stelling te nemen, slechts de boodschapper te zijn, de vertolker van de interviews, en de lezer zelf te laten oordelen. Vandaar ook de kaders waarin Jan Poortvliet spreekt over de geïnterviewde, om de verhoudingen zichtbaar te maken en aan de lezer te laten wat dit zegt over de uitspraken – mocht het al iets zeggen.

De vraag die dan blijft hangen, is of ik me in de interviews ook neutraal heb opgesteld. Nu heb ik, met uitzondering van het interview met Jos Poortvliet – wat technisch gezien niet mogelijk was, alle interviews op band opgenomen en heb ik ze achteraf dus nog eens terug kunnen luisteren. Natuurlijk, als interviewer sneed ik de onderwerpen aan, maar ik heb geprobeerd een zo breed mogelijk scala aan onderwerpen de revue te laten passeren en me zeker niet te fixeren op het imago van Poortvliet. Dat lukte ook. Vaak sneden de geïnterviewden, zoals René van de Kerkhof, Jos van de Ven en Hans Waterschoot, dat onderwerp aan nog voor ik dit zelf kon doen. Ik heb wel steeds mijn eigen mening gegeven, maar dan wel pas aan het einde van de interviews, toen de uitspraken al gedaan waren. Ik durf uiteindelijk best te stellen dat mijn rol in de interviews niet groter was dan de rol van een interviewer zou moeten zijn. Aanwezig, maar niet bepalend. Zo’n houding voorkomt dat uitspraken hun kracht verliezen.

Ik vind niet dat ik een sturende rol in het geheel innam, maar daarmee wil ik ook weer niet zeggen dat mijn volledige objectiviteit in dit geheel gegarandeerd is. Al was het maar om de simpele reden dat ik niet in objectiviteit geloof, eerder in zoiets als onafhankelijkheid, wat dan weer niet verward moet worden met onpartijdigheid. Dat is

---

⁴⁶ Uitspraak gedaan in vijfde hoofdstuk, *Kilometers vreten – 2005-2007*.

⁴⁷ Uitspraak gedaan in het vierde hoofdstuk, *‘Zonder Jan had het wel eens helemaal mis kunnen lopen’ – 2000-2001*.

echter een heel andere discussie, een discussie die niet in de epiloog van een biografische schets als deze thuishoort. Daarom focus ik me op de componenten die voor deze biografische schets van belang zijn. Zoals de bewering dat ik misschien niet geheel objectief te werk ben gegaan, maar van de andere kant wil ik ook zeker niet spreken van subjectiviteit. Het was zeker niet zo dat ik begon te schrijven met een aanname in het achterhoofd en deze koste wat het kost bevestigd wilde zien worden. Want ik nam me inderdaad voor met een alternatieve biografische schets te komen. Op een alternatieve wijze en met een alternatieve invalshoek. Maar zoals ik in de proloog al aangaf, dat voornemen was niet zaligmakend. Want als het imago van Poortvliet juist bevestigd werd, dan had ik dat tenminste wel op alternatieve wijze bereikt: niet door voort te borduren op de bestaande beeldvorming, maar door middel van een profielschets door direct betrokkenen aan de hand van kenmerkende fasen. Dan had ik niet zozeer de beeldvorming bevestigd, maar eerder de bron van de beeldvorming aangetoond en was er dus toch sprake geweest van die alternatieve biografische schets. Ik durf zelfs nog een stapje verder te gaan door te stellen dat mijn objectiviteit helemaal niet zo belangrijk is. Veel meer draait het om de door mij gehanteerde werkwijze. Ik heb Poortvliet in ieder hoofdstuk gekarakteriseerd aan het relaas van de geïnterviewde(n). Aan dat relaas heb ik niet gesleuteld, hoogstens een bepaalde structuur aangebracht en wat feitelijke gebeurtenissen toegevoegd, maar de uitspraken heb ik één op één overgenomen. En zolang ik dat doe is het vraagstuk objectiviteit überhaupt niet aan de orde. Citeren is immers geen kwestie van objectiviteit of subjectiviteit.

Over dat citeren gesproken: dat heb ik zo letterlijk mogelijk gedaan, met uitzondering van de uh's en de oh's. Dat wil zeggen; Van de Kerkhof die Poortvliet steeds *Jantje* noemt, Van de Ven die hem juist overwegend bij zijn achternaam noemt; ik heb het allemaal zo, één op één, overgenomen. Waarom? Niet omdat ik zelf denk dat het veel betekent. Ik vergelijk het maar met het uitstapje van Poortvliet als trainer naar de Verenigde Arabische Emiraten. Ik heb dat in het vijfde hoofdstuk een avontuur genoemd. Niet omdat Poortvliet daar met *backpack* naartoe ging en allerlei wilde plannen had, nee, omdat ik dat woord in die context mooi vind klinken. In mijn woordkeuze speelt dat dus een belangrijke rol, hoe mooi is dat woord en hoe goed past het in de tekst. De vraag die ik me bij ieder woord stel: maakt het de tekst mooier? Zo denk ik er over, maar er zijn ook mensen die menen dat achter ieder woord een ander, dieper motief schuilt. Om het nog maar eens te herhalen, ik wil de lezers vooral zelf laten

oordelen, daarom heb ik de citaten in hun originele staat overgenomen. Voor mij betekent de woordkeuze in negen van de tien gevallen niet veel, maar voor de lezers misschien wel. Daarom leg ik de woordkeuze van de geïnterviewde niet uit, laat ik de teksten zoveel mogelijk in hun originele staat en is het aan de lezers die woorden uit te leggen zoals ze dat zelf willen.

Een logisch gevolg van het één op één citeren, is dat niet iedere opmerking even veel toegevoegde waarde heeft; clichés zijn niet te vermijden. Van de ene kant is dat jammer, natuurlijk willen schrijvers altijd voorkomen dat ze vervallen in clichés, maar het is nu eenmaal inherent aan de keuze die ik heb gemaakt om niet te sleutelen aan de uitspraken van de geïnterviewden en de lezers te laten oordelen. Op het moment dat ik uitspraken filter, laat ik het niet langer aan de lezers om te oordelen, maar stuur ik de lezers een bepaalde richting in. Dan ben ik namelijk degene die een waardeoordeel velt, die bepaalt of een uitspraak wel of niet interessant is, terwijl ik dat juist aan de lezers wil laten. Om aan dat principe vast te houden, moet ik de clichés of nietszeggende opmerkingen maar voor lief nemen – concessies zijn noodzakelijk.

*

Zo simpel als ik er vooraf over dacht, zo gemakkelijk was het uiteindelijk niet om die biografische schets op papier te zetten. Welke keuzes je maakt, het blijft toch een gok. Hoe het resultaat er uit had gezien als ik voor een ander soort model had gekozen weet ik niet; had het dan misschien lekkerder weggelezen of was de nieuwswaarde hoger geweest? Was het wel zo'n briljante keuze om voor een alternatief model en alternatieve invalshoek te kiezen? Had een meer traditioneel, van wieg tot de dag van vandaag-werk niet dezelfde uitkomst gehad? Nog zoiets: het model mag dan afwijken van de gangbare sportbiografie, maar zijn de hoofdstukken wel zo uniek? Zijn de vijf hoofdstukken niet heel erg met elkaar vergelijkbaar, met als verschil steeds een andere *setting* en een andere ooggetuige? Maar van de andere kant: was dat wel te omzeilen geweest en is het niet juist positief dat de uitkomst van de hoofdstukken met elkaar overeenkomen, bewijst dat niet juist dat wat gezegd wordt geen complete, uit de duim gezogen, onzin is? En heb ik de interviews wel goed aangepakt? Een journalist als Jos van de Ven is gezien zijn achtergrond gewend te karakteriseren, zijn mening over iemand te geven. Maar heb ik de publieke figuren René van de Kerkhof en Ton Lokhoff, die gewend zijn zelf in de

schijnwerpers te staan, misschien niet iets te veel de vrije hand gegeven, dwaalden zij niet te veel af van het onderwerp van gesprek, Jan Poortvliet? Heb ik achteraf gezien wel de juiste fasen gekozen? Had ik niet voor dat ene topjaar in Antwerpen moeten kiezen, of dat mislukte dienstverband bij Southampton? Is mijn werkwijze wel wetenschappelijk genoeg? Interessant genoeg, überhaupt? Het is eigenlijk niet eens meer dan een greep uit de vragen die tijdens het schrijven in me opkwamen. Uiteindelijk past bij al die vragen één antwoord het best: biograferen, het is zo eenvoudig nog niet.

Bronnen

Literatuur

Dagevos, Jan, 'Jan Poortvliet ziet transfer naar Antwerp als bevrijding. Zeeuw vindt onderdak in België', *Provinciale Zeeuwse Courant*, 27 juli 1987.

Derksen, Guido, *De gebroeders. René en Willy van de Kerkhof. Een dubbele voetbalgeschiedenis* (Amsterdam 2004).

Derksen, Johan, 'Jan Poortvliet. Klusjesman in Argentinië', *Voetbal International* 21 (1978) 23-24.

Driessen, Leo, 'Vechten tegen vooroordelen. Jan Poortvliet keert bij Helmond Sport terug in betaald voetbal', *Voetbal International* 26 (2005) 56-58.

Eakin, John Paul, 'Talking about ourselves: the rules of the game', in: John Paul Eakin, *Living autobiographically. How we create identity in narrative* (Londen 2008) 1-59.

Egmond, Michel van, 'Man van het volk. Jan Poortvliet verover hart in Southampton', *Voetbal International* 51 (2008) 158-161.

Hack, Wilber, 'Ook hoofdtrainer geen passant meer bij FC Den Bosch. Bestuur streeft met langjarige aanstelling van Vloet en Scholten naar continuïteit' *Brabants Dagblad*, 22 februari 2001.

Heukels, Robert, *Huize Heukels. Waar voetbalhelden nooit verloren gaan* (Amsterdam 2008).

Hooft, Barry van der, 'Jan Poortvliet helpt oude club uit de brand. Arnemuiden moet weer lef uitstralen', *PZC*, 1 december 2005.

Jakobs, Geert-Jan, "Ik voelde mij genaaid door Mark Wotte". Interview Jan Poortvliet', *Voetbal International* 33 (2009) 22-25.

Leibovici, Solange, 'Het leven is geen voortkabbelend eenheid. Andere vormen voor de biografie', *Biografie Bulletin* Voorjaar 2010 (2010), 18-21, 18.

Linse, John, 'Jan Poortvliet: 'Laat Van der Kuijlen mij dan volgen'', *Voetbal International* 17 (1981) 54-55.

Lippold, Anton, 'Jan Poortvliet wil tweedracht zaaien', *Voetbal International* 36 (1997) 64-65.

Nederlof, Bert, 'Jan Poortvliet: 'Ik speel hier voor Zeeland'', *Voetbal International* 25B (1978) 14-15.

Nederlof, Bert, 'Jan Poortvliet. In duel met zichzelf', *Voetbal International* 47 (1978) 10-11.

Nederlof, Bert, 'Jan Poortvliet-Ernie Brandts-Piet Wildschut. 'De trainer noemt ons boertjes, kakprofs... Belachelijk!', *Voetbal International* 7 (1983) 40-42.

Nederlof, Bert, 'Jan Poortvliet: 'In Nîmes kan ik eindelijk weer onbevangen voetballen'', *Voetbal International* 29 (1984) 28-29.

Nederlof, Bert, 'Jan Poortvliet in Nîmes. 'Dankzij Kristen Nygaard ben ik eindelijk weer mezelf'', *Voetbal International* 1 (1985) 32-35.

Nieuwenhof, Frans van den, *Voor rood-wit gezongen* (Amsterdam 2002).

Nieuwenhof, Frans van den, 'Jan Poortvliet. Megamonoloog', *Voetbal International* 34, (2011) 68- 72, 72.

Oñorbe Genovesi, Iñaki, 'Dictators 'fixten' beruchte match Argentinië – Peru in '78: 6-0', <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2698/Sport/article/detail/3173022/2012/02/11/Dictators-fixten-beruchte-match-Argentinië---Peru-in-78-6-0.dhtml> (laatste wijziging: 11 februari 2012), geraadpleegd op 2 april 2012.

Oñorbe Genovesi, Iñaki, 'Onderzoek FIFA: Nederland toch wereldkampioen?' <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2698/Sport/article/detail/3181514/2012/02/15/Onderzoek-FIFA-Nederland-toch-wereldkampioen.dhtml> (laatste wijziging: 15 februari 2012), geraadpleegd op 2 april 2012.

Ruit, Leo van de, en Frans van Schoonderwalt, *De Kneet. Entertainer op twee wielen* (Baarn 2005).

Slegers, Thijs, 'Misschien vinden ze me een rare vent'. Jan Poortvliet, kampioen zonder club', *Voetbal International* 28 (2001) 20-21.

Smit, Mattijs, 'Bestuur Nuenen niet blij met dubbelrol van Poortvliet', *Eindhovens Dagblad*, 5 december 2005.

Soeting, Monica, 'Tijd voor een nieuw begin. Maaïke Meijer stelt kritische vragen aan de traditionele biografie', *Biografie Bulletin* Voorjaar 2009 (2009), 4-6, 6.

Timmer, Marco, 'Jan Poortvliet verdient een afscheid in stijl', *Voetbal International* 20 (2005) 56-57.

Velde, Taco van den, 'De onverzadigbare wil om te winnen van een gereformeerd jochie uit Arnemuiden. Jan Poortvliet, een veelbewogen leven', *Voetbal International* 16 (2003) 86-89.

Ven, Jos van de, 'Analyse: OJC Rosmalen leidt Poortvliet te veel af', *Brabants Dagblad*, 3 januari 2001.

Ven, Jos van de, 'De spelers redden FC Den Bosch. Onwetendheid en machteloosheid krijgt groep er niet onder', *Brabants Dagblad*, 30 april 2001.

Westerhof, Ron, 'De terugkeer van Jan Poortvliet. 'Ik ben kapot, maar wèl gelukkig'', *Voetbal International* 48 (1983), 42-43.

Zandt, Kees van der, 'Ambities liggen uiteraard hoger'. Jan Poortvliet interim-trainer bij Vlijmense Boys', *Brabants Dagblad*, 27 september 2001.

Zierikzeesche Nieuwsbode (auteur onbekend), 'Jan Poortvliet van Zeeuw naar Fransman', *Zierikzeesche Nieuwsbode*, 1 september 1986.

Interviews

Kerkhof, René van de, afgenomen op 6 maart 2012, te Eindhoven.

Lokhoff, Ton, afgenomen op 1 februari 2012, te Venlo.

Poortvliet, Jan, afgenomen op 5 november 2011, te Velsen-Zuid.

Poortvliet, Jan, afgenomen op 14 december 2011, te Velsen-Zuid.

Poortvliet, Jan, afgenomen op 13 maart 2012, te Velsen-Zuid.

Poortvliet, Jos, afgenomen op 16 april 2012, per telefoon.

Ven, Jos van de, afgenomen op 10 januari 2012, te 's-Hertogenbosch.

Waterschoot, Hans, afgenomen op 13 januari, te Nuenen.